

lapha.fi

Lapin hyvinvointialue
Lappi buresveadjinguovlu
Laapi pyereestvaijeemkuávlu
Lappi pue'rrvääjjamvu'vdd

Lasten ja nuorten perhehoidon toimintaohje
LUONNOS 24.11.2022

LASTEN JA NUORTEN PERHEHOIDON TOIMINTAOHJE

Lastensuojelu ja vammaispalvelut

Lapin hyvinvointialue 2023

Sisällys

1 Johdanto

Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

2 Perhehoidosta yleisesti

3 Lapsen oikeudet perhehoidossa

- 3.1 Lapsen etu
- 3.2 Lapsen oikeus suojeluun ja hyvään huoltoon
- 3.3 Lapsen osallisuus
- 3.4 Lapsen oikeus tietoon ja mielipiteen selvittäminen
- 3.5 Lapsen oikeus läheisiin ihmissuhteisiin ja jatkuvuuteen
- 3.6 Lapsen oikeusturva
- 3.7 Lapseen liittyvät suunnitelmat
- 3.8 Lastensuojelun edunvalvonta

4 Hyvinvointialue perhehoidon järjestäjänä

- 4.1 Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä lapsen oikeuksien turvaajana
- 4.2 Vammaisen lapsen sosiaalityöntekijä

5 Ennen lapsen muuttoa sijaisperheeseen

- 5.1. Perhehoidon eri muodot
- 5.2 Paikan valinta ja lapsen valmistelu sijoitukseen
- 5.3 Perhehoitajien rekrytointi ja valmennus

6 Lapsi perhehoidossa

- 6.1 Lapsen turvallinen muutto
- 6.2 Lapsen hoiva, huolenpito ja kasvatus
- 6.3 Rajoitukset
- 6.4 Yhteydenpito omaan sosiaalityöntekijään
- 6.5 Yhteydenpito läheisiin ihmisiin
- 6.6 Lapsen tuki ja palvelut

7 Yhteinen ja yksilöllinen tuki perhehoidon osapuolille

- 7.1 Tuki perhehoitajalle
- 7.2 Tuki sijaissisarukselle
- 7.3 Tuki vanhemmalle ja hänen perheelleen

8 Perhehoidon turvallisuus

- 8.1 Tiedon antaminen, salaaminen ja säilyttäminen
- 8.2 Kriisi- ja väkivaltatilanteet

9 Perhehoidon muutostilanteet

- 9.1 Sijaishuoltopaikan muutos

- 9.2 Perheen jälleenyhdistäminen
- 9.3 Jälkihuolto ja itsenäistyminen
- 9.4 Adoptio

10 Perhehoidon valvonta

- 10.1 Ennakollinen ja suunnitelmallinen valvonta
- 10.2 Reaktiivinen valvonta
- 10.3 Muistutus ja kantelu

11 Vanhemman velvollisuudet ja oikeudet

12 Perhehoitajan velvollisuudet ja oikeudet

- 12.1 Muutoksista ilmoittaminen
- 12.2 Yhteistyö
- 12.3 Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus
- 12.4 Perhehoitajan ja hänen perheensä yksityisyyden suoja
- 12.5 Oikeus saada tietoa
- 12.6 Kuuleminen asiaan osallisena
- 12.7 Oikeus vapaaseen
- 12.8 Sosiaali- ja eläketurva

13 Perhehoitoa määrittelevät suunnitelmat ja sopimukset

- 13.1 Toimeksiantosopimus
- 13.2 Sopimus perhehoidon antamisesta

14 Perhehoidon maksut, palkkiot ja korvaukset

- 14.1 Asiakasmaksu
- 14.2 Käynnistämiskorvaus
- 14.3 Hoitopalkkio
- 14.4 Kulukorvaus
- 14.5 Erikseen korvattavat kustannukset
- 14.6 Kelan etuudet
- 14.7 Vakuutukset

Liite 1 Lastensuojelun perhehoidon palkkiot ja kulukorvaukset Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

Liite 2 Vammaispalvelun perhehoidon hoitopalkkiot

1 Johdanto

Lapin hyvinvointialueen perhehoitoa koskeva toimintaohje on hallinnollinen ohjeistus siitä, miten Lapin hyvinvointialueella toteutetaan lastensuojelun ja vammaispalvelun toimeksiantosopimussuhteista perhehoitoa. Toimintaohjeen tavoitteena on luoda hyvinvointialueelle yhtenäinen perhehoidon toimintatapa, jonka avulla pyritään lisäämään ja kehittämään perhehoitoa ja sen laatua. Toimintaohjeen tarkoituksena on palvella kaikkia perhehoidon sopijaosapuolia: perhehoitoon sijoitettavaa henkilöä, perhehoitajaa ja sijoittajaa.

Perhehoitajalla tarkoitetaan Perhehoitolain (263/2015) mukaan henkilöä, joka hoidon järjestämisestä vastaavan hyvinvointialueen kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa joko omassa kodissaan tai hoidettavan kotona Sosiaalihuoltolain (2014/1301) 3§:ssä tarkoitettua perhehoitoa henkilölle, jonka hoitoa, kasvatusta tai muuta huolenpitoa ei voida tarkoituksenmukaisesti järjestää hänen omassa kodissaan tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita hyödyntäen ja jonka ei katsota olevan laitoshuollon tarpeessa. Perhehoito on henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan omassa kodissa tai hoidettavan kodissa. Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus perheenomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin. Hänellä tulee olla tasavertainen asema perheen muihin jäseniin. Perhehoidolla pyritään edistämään perhehoidossa olevan hyvinvointia sekä tukemaan hänen kasvuaan ja kehitystään. Perhehoidon järjestämisen lähtökohtana ovat perhehoitoa tarvitsevan lapsen, nuoren ja aikuisen tarpeet. Perhehoito voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista. Lastensuojelun sijoittamana perhehoidossa voi olla lapsi tai nuori, vammaisten henkilöiden perhehoidossa myös aikuinen.

2 Perhehoidosta yleisesti

Lastensuojelussa perhehoito tarkoittaa lapsen hoidon, kasvatuksen ja muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä tehtävään hyväksytyssä perheessä. Lastensuojelun perhehoidosta tuli sijaishuollon ensisijainen hoitomuoto 1.1.2012 alkaen. Perhehoitoa käytetään sekä lastensuojelun avohuollon tukitoimena että sijaishuoltona huostaan otetuille lapsille. Lastensuojelulain mukaista jälkihuoltoa voidaan toteuttaa myös perhehoitona.

Vammaisen lapsi voi sijoittua perhehoitoon erityishuollon palveluna (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977) tai vammaispalvelulain palveluna (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987). Lapsi voidaan sijoittaa perhehoitoon lisäksi myös lastensuojelullisista syistä (Lastensuojelulaki 417/2007).

Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle lapselle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalista kehitystään. Perhehoito tarjoaa lapselle hoitavat ja mahdollisimman pysyvät ihmissuhteet. Perhehoito on laitoshuoltoon nähden ensisijainen lapsen sijaishuollon muoto. Lapsen sijaishuoltopaikan valinnan täytyy aina perustua yksilökohtaiseen lapsen edun harkintaan. Perhehoidon soveltuvuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon, minkälaisen kokonaisuuden perhehoitajan antama hoito muodostaisi yhdessä tarvittavien tukitoimien kanssa.

Toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa hyvinvointialue tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa. Toimeksiantosopimus on asiakirja, jossa perhehoitaja ja sijoittava hyvinvointialue sopivat perhehoitoon liittyvät molemminpuoliset oikeudet ja velvollisuudet. Tämä perhehoitomuoto edellyttää hoitajan asumista samassa kodissa ja samassa taloudessa sijoitetun lapsen kanssa. Säädös on muotoiltu yksikössä: siinä puhutaan perhehoitajasta. Perhehoitajana voi toimia ennakkovalmennuksen hyväksytysti käynyt pariskunta tai yksin asuva aikuinen.

Ammatillinen perhehoito on perhehoitoa, jota annetaan yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 7 §:ssä tarkoitetun luvan perusteella ammatillisessa perhekodissa. Ammatillinen perhekoti on toimeksiantosuhteisen perhehoidon ja laitoksen väliin sijoittuva sijaishuoltomuoto. Ammatillisessa perhehoidossa edellytetään, että kodissa on vähintään kaksi perhehoitajaa, joista ainakin yhdellä hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvista on tehtävään soveltuva koulutus ja riittävä kokemus hoito- ja kasvatustehtävistä. Ammatillisilta perhekodeilta edellytetään vahvempaa osaamista kuin tavallisilta perhekodeilta, mikä mahdollistaa erityistä hoitoa tarvitsevien lasten sijoittamisen perhehoitoon. Ammatillisia perhekoteja ei kuitenkaan lueta lastensuojelulain 57 §:n mukaisiksi lastensuojelulaitoksiksi, mikäli ne eivät toimi aluehallintoviraston myöntämällä laitosluvalla.

Tämä toimintaohje määrittelee toimeksiantosuhteista perhehoitoa.

3 Lapsen oikeudet perhehoidossa

Vastatessaan sijaishuollossa olevan lapsen hoidosta ja kasvatuksesta perhehoitaja hoitaa julkista hallintotehtävää. Hänen tulee osaltaan taata, että sijaishuollossa olevan lapsen perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat. Tässä luvussa käsitellään tarkemmin huostaanotetun lapsen oikeuksia perhehoidossa.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (LOS) kaikki lapset (alle 18-vuotiaat) ovat itsenäisiä yksilöitä, joilla on omat oikeudet. Sen keskeisiä periaatteita ovat

- lapsen edun ensisijaisuus
- lapsen oikeus erityiseen suojeluun
- syrjimättömyys
- oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen
- oikeus tulla kuulluksi ja osallistua

3.1 Lapsen etu

Lapsen edun ensisijaisuus velvoittaa kaikkia lapsen kanssa työskenteleviä. Lapsen etu on arvioitava yksilökohtaisesti lapsen erityistilanteen ja lapsen erityispiirteiden mukaisesti. Arviointiin vaikuttavat esimerkiksi lapsen ikä ja kehitystaso. Mitä kehittyneempi lapsi on, sitä enemmän on asetettava painoa hänen omille näkemyksilleen. Lastensuojelua toteutettaessa lapsen edun arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri vaihtoehdot parhaiten turvaavat lapselle:

- tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin
- läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet
- mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaista valvontaa ja huolenpitoa
- taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen
- turvallisen kasvuympäristön
- ruumiillisen ja henkisen koskemattomuuden
- itsenäistyminen ja kasvamisen vastuullisuuteen
- mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa omissa asioissaan ja
- oikeuden kielelliseen, kulttuuriseen ja uskonnollisen taustan kunnioittamiseen.

Eryityistä huomiota on kiinnitettävä haavoittuvimmassa asemassa oleviin lapsiin, kuten vähemmistöryhmiin kuuluviin lapsiin, turvapaikkaa hakeviin lapsiin, hyväksikäytön tai väkivallan uhriksi joutuneisiin lapsiin sekä lapsiin, joilla on erityistarpeita sairauden tai vamman vuoksi.

3.2 Lapsen oikeus suojeluun ja hyvään huoltoon

Lapsella on oikeus hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon. Lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito perhehoidossa. Hänen oikeutensa tasapainoisen kehitykseen ja hyvinvointiin tulee turvata, siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 1 §:ssä säädetään. Lapsen hoito, kasvatus sekä valvonta ei saa sisältää lastensuojelulain mukaisia rajoituksia.

Lapsella on oikeus saada osakseen ymmärtämystä ja hellyyttä. Lapsen alistaminen, ruumiillinen kurittaminen ja muu loukkaava kohtelu on kielletty. Lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä. Laiminlyönnin, hyväksikäytön, pahoinpitelyn tai muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun kohteeksi joutuneen lapsen ruumiillista ja henkistä toipumista sekä yhteiskunnallista sopeutumista tulee edistää perhehoidossa. Lapselle tulee olla tarjolla hänen tarpeidensa mukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ja muu tuki, joka edistää hänen kuntoutumistaan. Perhehoidon tulee edistää lapsen terveyttä, itsekunnioitusta ja ihmisarvoa.

3.3 Lapsen osallisuus

Lasten osallisuus tulee nähdä laajana oikeutena osallistua itseä koskevaan päätöksentekoon sekä arjen elämään että palveluihin liittyvissä asioissa. Lapsella on oikeus osallistua iästä riippumatta. Osallisuus päätöksentekoon tarkoittaa tiedon saamisen lisäksi myös lapsen tietoisuutta häntä itseään koskevan tiedon antamisesta muille ja mahdollisuutta osallistua tietojen antamiseen.

Lapsen ja hänen läheistensä osallisuuden turvaaminen perhehoitoa suunniteltaessa ja sen aikana on tärkeää. Lapsen tulee siis saada ikänsä, kehitystasonsa ja toimintakykynsä mukaisesti ja tarvittavin tukitoimin (esimerkiksi tuetun päätöksenteon avulla) olla mukana tekemässä elämäänsä liittyviä suunnitelmia ja päätöksiä niin, että hänen tahtonsa ja etunsa otetaan huomioon.

Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti näkemyksensä kaikissa häntä koskevissa asioissa iän ja kehitystason mukaisesti. Lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa.

Oikeus ilmaista mielipiteensä vapaasti tarkoittaa sitä, että lapsi voi halutessaan myös olla osallistumatta ja ilmaisematta näkemyksiään. Häntä ei saa painostaa eikä hänen mielipiteisiinsä saa pyrkiä vaikuttamaan. Lapsen vapaa mielipiteen ilmaisu edellyttää, että keskustelutilanne on turvallinen ja että häntä kohdellaan kunnioittavasti. Lapsen on lisäksi saatava tietoa ja tukea mielipiteensä ilmaisemisen tueksi. Mielipiteen selvittämisessä ei saa luonnollisestikaan vahingoittaa lasta. Oikeus tehdä päätöksiä itsenäisesti on vahva osallisuuden muoto.

Perhehoidossa olevan lapsen oikeus osallistua velvoittaa muun muassa sosiaalityöntekijöitä ja perhehoitajia. Lapsen perhehoito asettaakin perhehoitajalle erityisiä osaamisvaatimuksia myös osallisuuden tukemisen suhteen, sillä lapsen osallisuuden tukeminen linkittyy aina lapsen ikään ja kehitystasoon. Käytännössä tämä tarkoittaa riittävien tietojen omaamista lapsen kehityksestä, asemasta ja oikeuksista sekä lapsen käytettävissä olevista oikeusturvakeinoista.

3.4 Lapsen oikeus tietoon ja mielipiteen selvittäminen

Lapsella on oikeus saada tietoa omista asioistaan. Sosiaalityöntekijän tulee antaa lapselle tietoa lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden lapsen omasta ja perheen tilanteesta ja siitä, miksi hänet on huostaanotettu ja sijoitettu. Annettavan tiedon tulee sisältää muun muassa miten yhteydenpito lapsen ja hänen läheistensä välillä järjestetään sekä perheen jälleen yhdistämisen edellytykset ja mahdollisuudet. Selvitys on annettava riittävällä tarkkuudella, jotta lapsi ymmärtää selvityksen sisällön ja merkityksen, ja voi muodostaa asiassa mielipiteen, mutta kuitenkin niin, ettei hänen luottamustaan ja kiintymystään omiin vanhempiinsa tarpeettomasti horjuteta.

Sijaishuollossa olevalla lapsella on oikeus tavata kahden kesken sosiaalityöntekijäänsä tai muuta lastensuojelun työntekijää ja keskustella asioistaan tämän kanssa. Lapsen kuulemisen ja mielipiteen selvittämisen olosuhteiden on oltava rauhalliset ja neutraalit ja lapsella on oltava mahdollisuuksia itsensä ilmaisuun myös leikin ja toiminnan keinoin. Lapsen mielipide tulee

selvittää hienovaraisesti ja siten, ettei siitä aiheudu tarpeettomasti haittaa lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheisten ihmisten välisille suhteille. Lapsella on siis lähtökohtaisesti oikeus saada tietoa asiassaan, mutta mielipiteen selvittämisen ja kuulemisen yhteydessä lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.

Lapsen kuulemisessa on tärkeää turvalliset aikuiset, luottamussuhde päätöksen tekijään, lapselle sopiva kuulemispaikka sekä läheisten tuki. Kuulemisen tulee olla prosessi eikä pelkästään irrallinen viranomaistapahtuma. Kun kuulemisen perusedellytykset ovat kunnossa, voidaan lapsen ikätason mukaisesti tehdä lakiin perustuva kuuleminen. Toisaalta on myös lapsia, joilla on mielipide jo valmiina ja heitä tulee kuulla. Lapsen tunteminen on paras edellytys kuulemiseen.

3.5 Lapsen oikeus läheisiin ihmissuhteisiin ja jatkuvuuteen

Yksi tärkeimmistä perhehoidossa olevan lapsen oikeuksista on oikeus pitää yhteyttä vanhempiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin. Kyseessä on lapsen oikeus ja sitä voidaan rajoittaa vain lain tarkoittamissa tilanteissa ja silloin kun se on lapsen edun mukaista. Lapsen oikeuteen pitää yhteyttä läheisiinsä liittyä velvoite arvioida säännöllisesti perheen jälleen yhdistämisen mahdollisuutta.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän sekä perhehoitajan tulee sijoituksen aikana tehdä yhteistyötä lapsen vanhempien ja huoltajien kanssa. Erityisesti tämä koskee tilanteita, kun tehdään lasta koskevia päätöksiä, vaikka päätösvalta asiassa olisikin sosiaalilautakunnalla.

Lapsella on oikeus olosuhteiden ja ihmissuhteiden pysyvyyteen sekä jatkuvuuteen, jotka tukevat hänen hyvinvointiaan. Toistuvat kasvuympäristön muutokset vaarantavat lapsen kehitystä ja kykyä muodostaa kiintymyssuhteita. Myös perhehoidossa tulee turvata jatkuva kiintymyssuhde tiettyyn aikuiseen.

Huostassa pito tulee lopettaa jo ennen lapsen täysi-ikäistymistä, jos lain mukaista huostassa pidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole. Huostassa pitoa ei kuitenkaan saa lopettaa, jos lopettaminen on selvästi vastoin lapsen etua. Arvioinnissa on huomioitava muiden lapsen edun arviointiin vaikuttavien tekijöiden lisäksi muun muassa sijaishuollon kesto aika sekä lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu.

3.6 Lapsen oikeusturva

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on keskeinen rooli lapsen sijaishuollon aikaisen hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisessa. Hänen vastuullaan on seurata ja arvioida lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteutumista ja vastata siten lapsikohtaisesta valvonnasta. Hänen tai muun lastensuojelun työntekijän on tavattava lapsi asiakassuunnitelmaan kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti. Vastuusosiaalityöntekijän tulee myös avustaa lasta puhevallan käytössä, ohjata hänet tarvittaessa oikeusavun piiriin ja haettava lain edellyttämässä tilanteissa edunvalvojaa käyttämään lapsen puhevaltaa huoltajan sijaista.

Lapselle tulee antaa viipymättä tieto lastensuojelulain nojalla tehtyjen päätösten sisällöstä ja perusteista. Hänelle on myös kerrottava muutoksenhakukeinoista, oikeussuojakeinoista ja mahdollisuudesta saada oikeusapua. Tiedon antamisen tulee tapahtua lapselle ymmärrettävällä tavalla, hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden.

Lapsen oikeusturva tulee ymmärtää laajasti lähtien siitä, että hänelle on annettava tietoa omista oikeuksistaan, jotta hän voi tunnistaa, milloin niitä on loukattu. On hyvä muistaa, ettei varsinkaan kaltoinkohdeltu ja laiminlyöty lapsi tyypillisesti tunne oikeuksiaan. Hän on saattanut kasvaa olosuhteissa, joissa hän on joutunut tottumaan sivuuttamiseen ja tarpeidensa laiminlyöntiin. Lapsi ei välttämättä tiedä, ettei häntä olisi saanut kohdella huonosti tai ymmärää, mitä huono kohtelu on. Ammattilaisen tulee siksi olla kuulemisessa tietoinen myös siitä, mikä on lapsen kokemus elämästä.

Käytettävien oikeusturvakeinojen tulee olla lapselle helposti saavutettavia, jotta hän voi tosiasiansa saada oikeudenloukkauksensa ulkopuolisen ja riippumaton tahon tutkittavaksi. Suositeltavaa on, että lapsi saa tietoa itselleen ymmärrettävällä tavalla

- lapselle kerrotaan jo sijoituksen alkuvaiheessa oikeusturvasta ja oikeusturvakeinoista
- lapselle annetaan kirjallista materiaalia yhteystietoineen.
- lapsella on koko ajan tiedossaan asioistaan vastaavan sosiaalityöntekijän nimi ja yhteystiedot, ja että hän saa mahdollisimman pian yhteyden työntekijään.
- kantelua, valitusta, muistutusta tai muuta yhteydenottoa tehdessä lapsi kohdataan kunnioittavasti ja hänelle kerrotaan asian etenemisestä
- lapsia koskevat asiat käsitellään ripeästi.

3.7 Lapseen liittyvät suunnitelmat

Lastensuojelun asiakassuunnitelma

Lastensuojelulain 30§:n mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma, yhteistyössä lapsen, huoltajan, vanhemman, muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan taikka lapselle läheisen henkilön sekä lapsen

huoltoon keskeisesti osallistuvan tahon kanssa. Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Huostaanotetun lapsen asiakassuunnitelmaan kirjataan lisäksi sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan, miten toteutetaan lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa ja miten samalla otetaan lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Vammaispalvelusuunnitelma

Vammaiselle henkilölle laaditaan vammaispalvelusuunnitelma tarvittaessa yhdessä laillisen edustajan tai omaisen tai läheisen kanssa yhdessä. Vammaispalvelusuunnitelma on suunnitelma niistä palveluista ja tukitoimista, joita vammaisen henkilö tarvitsee selviytyäkseen jokapäiväisestä elämästä. Vammaispalvelusuunnitelmasta selviää kaikki ne asiakkaan yksilölliseen toimintakykyyn, elämäntilanteeseen ja palvelutarpeeseen liittyvät seikat, joilla on merkitystä palvelujen sisällöstä, järjestämistavasta ja määrästä päätettäessä. Kehitysvammaisille henkilöille tehdään lisäksi erityishuolto-ohjelma, johon on kirjattu kaikki ne palvelut, joita henkilölle myönnetään kehitysvammalain nojalla.

Hoito- ja kasvatussuunnitelma

Sijaishuoltopaikassa tulee täydentää yhteistyössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa asiakassuunnitelmaa erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. Mikäli lapseen joudutaan kohdistamaan sijaishuollossa rajoituksia, eikä hoito- ja kasvatussuunnitelmaa ole aiemmin laadittu, se tulee laatia viipymättä. Hoito- ja kasvatussuunnitelman tarkoituksena on tehdä näkyväksi asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet ja kuvata yksityiskohtaisesti sitä, miten lapsen tarpeisiin konkreettisesti vastataan. Hoito- ja kasvatussuunnitelma tulee laatia yhdessä lapsen kanssa hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa varten on kuultava myös lapsen huoltajaa, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta.

3.8 Lastensuojelun edunvalvonta

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ensisijainen velvollisuus perhehoidossa on huolehtia lapsen oikeuksien ja edun toteutumisesta. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee koko lastensuojeluprosessin aikana arvioida, onko lapselle tarpeen hakea lastensuojelun edunvalvojaa. Lapselle tulee määrätä edunvalvoja, jos lapsen huoltaja ei voi toimia puolueettomasti tai muuten lapsen edun mukaisesti ja edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi. Lastensuojelun edunvalvojan tehtävä on toimia lapsen puolueettomana edustajana käyttäen lapsen puhevaltaa huoltajan sijaan siinä lastensuojeluasiassa, johon hänet on määrätty. On myös mahdollista, että edunvalvoja määrätään koko lastensuojeluasiiaan siihen saakka, kunnes lapsen lastensuojeluasiakkuus päättyy esimerkiksi täysi-ikäistymisen johdosta. Tuomioistuimen antamasta määräyksestä ilmenee, mikä on edunvalvojan toimivalta ja tehtävät lapsen asiassa.

Edunvalvojaa voivat hakea sosiaalitoimi, Digi- ja väestötietovirasto tai huoltaja. Määräyksen antaa yleinen tuomioistuin, ensiasteena käräjäoikeus. Edunvalvoja tapaa lasta ja tutustuu tämän elämäntilanteeseen. Edunvalvoja huolehtii siitä, että lapsen mielipiteet ja toivomukset tulevat esille lastensuojelun työskentelyssä ja päätöksenteossa sellaisina, kuin lapsi itse tuo ne esiin silloin, kun se on lapsen iän ja ilmaisukykyyn puolesta mahdollista. Hänet on kutsuttava asiakassuunnitelmanvotteluihin ja hän käyttää lastensuojeluasiassa vastaavaa puhevaltaa lapsen puolesta, kuin huoltajalla olisi.

4 Hyvinvointialue perhehoidon järjestäjänä

Lapin hyvinvointialueen vastuulla on hyvinvointialueella asuvien lasten perhehoidon järjestäminen silloin, kun lapsi tarvitsee sijaishuoltopaikkaa perhehoidossa. Sekä sijoittava hyvinvointialue että hyvinvointialue, jolle lapsi on sijoitettu, toimivat valvovina viranomaisina suhteessa toimeksiantosuhteisiin perhehoitajiin.

Lapin hyvinvointialue rekrytoi ja valmentaa perhehoitajia. Se järjestää ja koordinoi tukea sijaisvanhemmuuden alkuun. Hyvinvointialueella voidaan myös järjestää perhehoitoa ostopalveluna. Hyvinvointialueen tulee myös tällöin tehdä toimeksiantosopimus perhehoitajan kanssa.

Hyvinvointialueen nimeämä perhehoidon vastuutyöntekijä vastaa siitä, että perhehoitaja saa tukea. Vastuutyöntekijä nimetään jokaista hoidettavaa lasta kohden. Perhehoidon tuen järjestämisen näkökulmasta on hyvä, mikäli perhehoidon vastuutyöntekijänä toimii eri henkilö kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä ja perhehoitajien tukena toimivilla työntekijöillä tulee olla käytettävissään moniammatillista asiantuntemusta. Perhehoidon osaamisen kulmakivinä voidaan pitää sijoitettujen lasten taustojen ja tarpeiden ymmärtäminen (esimerkiksi traumatietoisuus, kiintymyssuhteet, ihmissuhteiden katkeamiset, kehitysviiveet, neuropsykiatriset ongelmat), perhehoitajana toimimisen haasteiden ja arjen ymmärtäminen (lapsen korostunut tarve turvaan ja huolenpitoon, struktuuriin, tunne-elämän haastavuus, ammattilaisverkoston suuruus, läheisverkoston moninaisuus ja vuorovaikutuksen haasteet, oman kodin avaaminen vieraille) ja lasten perus- ja ihmisoikeuksien hahmottaminen erilaisissa lastensuojelun perhehoitoon liittyvissä vaiheissa ja tilanteissa. Perhehoidon työntekijällä on oltava hyvät vuorovaikutustaidot sekä tietoa sijoitettujen lasten erityisistä tarpeista. Lapsen kanssa työskentelevällä työntekijällä tulisi myös olla erityistä osaamista lasten kuulemiseen ja lasten oikeuksien toteuttamiseen liittyen.

Jos lapsi on sijoitettu jonkin muun kuin sijoituksen tehneen hyvinvointialueen alueelle, tulee Lapin hyvinvointialueen ilmoittaa lapsen sijoituksesta ja sen päättymisestä sen hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jonka alueelle lapsi on sijoitettu. Sen hyvinvointialueen, jolle lapsi on sijoitettu, tulee pitää rekisteriä alueelleen sijoitetuista lapsista. Näin mahdollistetaan palveluiden ja tukitoimien järjestäminen lapselle hyvinvointialueiden ja kuntien (esimerkiksi koulu) välisenä yhteistyönä. Kotikunta ei muutu, jos lapsi sijoitetaan asumaan toiselle paikkakunnalle.

4.1 Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä lapsen oikeuksien turvaajana

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ensisijainen velvollisuus perhehoidossa on huolehtia lapsen oikeudesta tarvitsemaansa hoivaan, huolenpitoon ja kasvatukseen. Lapselle nimetty sosiaalityöntekijä seuraa ja arvioi lapsen sijaishuollon tavoitteiden toteutumista ja vastaa siten lapsikohtaisesta valvonnasta.

Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on tehtävä asiakassuunnitelma, jonka tekeminen ja päivittäminen ovat lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuulla. Asiakassuunnitelma on laadittava ja tarkistettava vähintään kerran vuodessa.

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on koko sijaishuollon ajan velvollisuus varmistua siitä, että sijaishuoltopaikka vastaa lapsen etua. Arviointi ei ole mahdollista ilman, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä käy säännöllisesti sijaisperheessä tai perhekodissa ja tapaa lasta henkilökohtaisesti sekä keskustelee muiden perheenjäsenten kanssa. Hyvinvointialueen ja erityisesti lapsen vastuusosiaalityöntekijän tehtävänä on valvoa, että

lapsen sijoitus perhehoitoon toteutuu lastensuojelulain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka hyvinvointialueen on järjestettävä.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tutustuu kaikkiin sijaisperheen jäseniin ja luo turvallisen suhteen erityisesti sijoitettuun lapseen. Saadakseen käsityksen lapsen kasvuolosuhteista hänen tulee kuitenkin tuntea kaikki perheen lapset. Jos perheeseen on sijoitettu lapsia eri hyvinvointialueilta, on tärkeää tehdä yhteistyötä yli hyvinvointialueen rajojen. Yhteistyötä vaativat myös muun muassa sijaisperheen kaikkien lasten sisarusuhteiden vahvistaminen, perhehoitajan vapaan järjestäminen ja valvontakäyntien tarkoituksenmukainen organisointi.

Sosiaalityöntekijällä on jatkuvasti sijaishuollon aikana velvollisuus arvioida, millä tavoin lapsen yhteydenpito-oikeutta toteutetaan hänen etunsa mukaisesti, ja olla aktiivinen yhteydenpidon edistämisessä. Yhteydenpidosta on sovittava asiakassuunnitelmassa, eikä sopimista voi jättää perhehoitajien tehtäväksi. Jos yhteydenpidosta ei voida sopia, tulee tehdä päätös yhteydenpidon rajoittamisesta. Erityisesti pitkäaikaiseksi tarkoitettussa perhehoidossa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä arvioi lapsen yhteydenpitoon liittyviä järjestelyjä lapsen edun ja sijoituksen jatkumisen varmistamisen näkökulmasta. Tarvittaessa tapaamisjärjestelyjä pohditaan ammattilaisten kesken yli kuntarajojen.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä varmistaa, että perhehoitaja on tietoinen lainsäädännön asettamista reunaehdoista, lapsen tarpeista ja vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä sekä ymmärtää lapsen sijoituksen seuraukset muille perheenjäsenille. Sosiaalityöntekijän tulee varmistaa, että perhehoitaja on tietoinen lainsäädännön asettamista reunaehdoista ja toimivallastaan.

Hyvinvointialueen on varmistettava, että lasten asioista vastaavilla sosiaalityöntekijöillä ja muilla perhehoidon tehtävissä työskentelevillä on riittävästi osaamista sijoitettujen lasten ja perhehoitajien kanssa työskentelyyn, esimerkiksi täydennyskoulutus ja työnohjaus.

4.2 Vammaisen lapsen sosiaalityöntekijä

Vammaisten lasten ja nuorten asioista vastaa vammaispalvelun sosiaalityöntekijä. Hänen vastuullaan on palvelusuunnitelman laadinta. Vammaispalvelun sosiaalityöntekijä päättää myös siitä, minkä maksuluokan mukaista hoitopalkkiota vammaisen henkilön perhehoitajalle maksetaan.

5 Ennen lapsen muuttoa sijaisperheeseen

5.1. Perhehoidon eri muodot

Lyhytaikainen perhehoito

Lastensuojelulain mukaan lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle tulee tehdä ensisijaisesti perhehoitoon. Myös kiireellisissä tilanteissa tulee lapselle ensisijaisesti tarjota kodin ulkopuolinen hoito perhehoitona.

Lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti oman kodin ulkopuolelle, kun lapsi on välittömässä vaarassa tai hän on muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa. Lastensuojelun

sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä selvittää kattavasti hyvinvointialueelta lapselle sopivan sijaisperheen päivystyksellisessä tilanteessa tai suunnitelmallisessa kodin ulkopuolisessa sijoituksessa. Yhteys otetaan ensisijaisesti kunkin palvelualueen lastensuojelun palvelupäällikköön tai johtavaan sosiaalityöntekijään.

Lyhytaikaista, tavoitteellista perhehoitoa lastensuojelun avohuollon tukitoimena voidaan järjestää lapsen vanhemman ja yli 12- vuotiaan omalla suostumuksella.

Lyhytaikaista perhehoitoa tarjoavalta, perhehoitolain edellytykset täyttävältä perheeltä edellytetään PRIDE -valmennuksen lisäksi kykyä toimia lapsen kanssa kriisitilanteissa, kohdata lapsen traumaattisen kokemuksen aiheuttamia tunteita ja reaktioita sekä valmiutta sitoutua ja kykyä luopua lapsesta sijoituksen päättyessä.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee sijoituspäätökset ja pyytää mahdollisen lausunnon hyvinvointialueelta uusien sijaisperheiden kohdalla.

Pitkäaikainen perhehoito

Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto jos:

- puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai
- lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niillä rinnastettavalla käyttäytymisellään vaarantaa kehitystään ja terveyttään
- avohuollon tukitoimet eivät ole lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi
- sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista

Huostaanottopäätös voidaan tehdä vain, mikäli kaikki edellä mainitut edellytykset ovat samanaikaisesti olemassa. (Lastensuojelulaki 40 §)

Perhehoitolain edellytykset täyttävät perhehoitajat tarjoavat pitkäaikaista perhehoitoa niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee, tarvittaessa täysi-ikäiseksi saakka. Perhehoidon kestoa tarkastellaan asiakassuunnitelman yhteydessä.

Lyhytaikaisen ja pitkäaikaisen perhehoidon toimeksiantosopimuksen sijaisperheen kanssa tekee hyvinvointialueen työntekijä, jonka työtehtäviin perhehoidon toimeksiantosopimuksen tekeminen on delegoitu.

Tilapäinen perhehoito

Tilapäinen perhehoito on tarkoitettu erityisesti vammaisten lasten ja nuorten kotona asumisen tukemiseen. Tällä perhehoitomuodolla tuetaan vanhempien jaksamista ja mahdollistetaan esimerkiksi omaishoitajan vapaiden pitäminen. Tilapäinen perhehoito voi mahdollistaa vammaisten henkilöiden vakituisen perhehoitajan vapaapäivien pitämisen ja tukea heidän arjessa jaksamistaan. Perhehoito on lyhytaikaista, mikäli se on kestoltaan alle kolme kuukautta

yhtäjaksoisesti. Perhehoito voi olla myös osavuorokautista, mikäli se kestää enimmillään kahdeksan tuntia.

Läheissijaisvanhemmuus

Ennen lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle on kuitenkin selvitettävä lapsen vanhemman, jonka luona lapsi ei pääasiallisesti asu, sukulaisten tai muiden lapselle läheisten henkilöiden mahdollisuudet ottaa lapsi luokseen asumaan tai muutoin osallistua lapsen tukemiseen. Lapsen sosiaalityöntekijä tekee läheissijaisperheselvityksen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän pyynnöstä. Selvitys tehdään yhteistyössä tarvittavien yhteistyötahojen kanssa. Kun läheisperhe on hyväksytty sijaisperheeksi, sijaisperheen tulee osallistua läheissijaisperheille tarkoitettuun PRIDE -materiaaliin perustuvaan valmennukseen tai kaikille sijaisvanhemmuutta harkitseville tarkoitettuun PRIDE – ennakkovalmennukseen. Valmennukseen tulee osallistua sijoituksen ensimmäisen vuoden aikana.

Perhehoidon säädöstausta

- Perhehoitoa ohjaava voimassa oleva lainsäädäntö koostuu muun muassa seuraavista laeista ja asetuksista: Perhehoitolaki (263/2015) sekä muutokset (510/2016)
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja sosiaalihuoltoasetus (607/1983)
- Lastensuojelulaki (417/2007)
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)
- Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)
- Perustuslaki (11.6.1999/731)
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)
- Laki (734/1992) sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista
- Julkisten alojen eläkelaki (81/2016)
- Työtapaturma- ja ammattitautilaki (459/2015)
- Sairausvakuutuslaki (1224/2004)
- Vahingonkorvauslaki (412/1974)
- Pelastuslaki (79/2011)
- Hallintolaki (434/2003)
- Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019)
- EU:n tietosuojalaki (GDPR)
- Tietosuojalaki (1050/2018)
- Kotikuntalaki (201/1994)
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/83)
- Asetus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (556/94)

5.2 Paikan valinta ja lapsen valmistelu sijoitukseen

Onnistunut sijoitus alkaa hyvin valmistellusta huostaanotto- ja sijoitusprosessista, jossa lapsen ja syntymäperheen osallisuus toteutuvat. Sijaishuoltomuodon ja –paikan valinta tulee tehdä huolellisesti ottamalla huomioon lapsen yksilölliset tarpeet. Valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin, lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Lisäksi tulee ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta (LsL 50§). Suomen perustuslaki takaa jokaiselle muun muassa uskonnon ja omantunnon vapauden sekä oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin (PerustusL 11§ ja 17§).

Sijaisperheen olosuhteiden tulee olla sellaiset, että ne turvaavat parhaalla mahdollisella tavalla juuri kyseiseen perheeseen sijoitettavalle lapselle turvallisen elinympäristön. Olosuhteilla tarkoitetaan ennen kaikkea henkistä ilmapiiriä, jossa hoidettava elää, kuitenkin unohtamatta kodin muita olosuhteita.

Perheen sopivuutta harkittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota perheen ihmissuhteisiin sekä perhehoitajan mahdollisuuksiin ottaa huomioon ja vastata perhehoitoon sijoitettavan tarpeisiin hänen etunsa mukaisesti. Lisäksi on selvitettävä, hyväksyvätkö muut perheen jäsenet (mukaan luettuna aiemmin sijoitetut lapset sekä perhehoitajien omat lapset ja muut kodissa asuvat) perhehoitoon sijoitettavan lapsen ja voiko perhehoitoon sijoitettava lapsi saada perheen muihin jäseniin nähden tasavertaisen aseman.

Avoimuus ja vuoropuhelu ovat tuloksellisen yhteisen arvioinnin kulmakiviä ja ensisijaisesti tulee pyrkiä yhteistyöhön ja luottamukseen lapsen edun varmistamiseksi. Ennen sijoitusta lasta koskevaa tietoa voi luovuttaa tulevalle perhehoitajalle sellaisessa muodossa, että lasta ja perhettä ei voida tunnistaa. Lapsen terveydentila on tutkittava sijoittamisen yhteydessä, ellei sitä ole juuri tehty.

Vammaisen lapsen paikan valinnassa on kiinnitettävä erityistä huomiota viranomaisyhteistyöhön ja siitä sopimiseen yli sektorirajojen. Esimerkiksi vammaiselle lapselle perhettä valittaessa ja palveluja järjestettäessä tehdään yhteistyötä lapsen ja hänen erityistarpeensa tunnevan vammaispalvelujen työntekijän kanssa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä myös perhehoitajien mahdollisuuteen vastata lapsen hoidon tarpeisiin ja kodin soveltuvuuteen vammaisen lapsen asumiseen. Vammaisen lapsen perhehoitajille tulee tarjota sijoituksen tarpeita vastaavat tiiviimmät tukipalvelut ja kohdennettua koulutusta. Tehtävän kuormitus on huomioitava perhehoitajan vapaan järjestämisessä.

Lapsen osallisuus sijaisperhettä valittaessa

Lapsen tarpeet ja etu tulee arvioida fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta (Lsl 4§). Sosiaalityöntekijän tehtävä on huolehtia lapsen osallisuudesta häneen liittyvissä asioissa. Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä lastensuojelulain mukaisesti huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan.

Mikäli lapsella on useampi sisarus, joita ei sijoiteta samaan paikkaan tai osa jää syntymäkotiin, tulee sisarusten välisestä yhteydenpidosta sopia. Perhehoitajan tulee sitoutua sisarussuhteiden ylläpitämiseen lapsen asiakassuunnitelman mukaisesti.

Lastensuojelua toteutettaessa on aina selvitettävä lapsen toivomukset ja mielipide. Mielipide voidaan jättää selvittämättä vain, jos selvittäminen vaarantaisi lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos se olisi muutoin ilmeisen tarpeetonta. Kaksitoista vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus käyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella erikseen puhevaltaansa itseään koskevassa lastensuojeluasiassa.

Kaikkien aikuisten yhteistoiminta on tärkeää, jotta sijaishuoltoapaikan selvityksessä, että tulee huomioitua mahdollisimman tarkasti ja monipuolisesti lapsen elämän kokonaisuus ja hyvinvointi.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ottaa yhteyttä palvelualueensa palvelupäällikköön tai johtavaan sosiaalityöntekijään hakiessaan sijaishuoltoapaikkaa. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai lastensuojelun muu työntekijä käy ensin tutustumassa

sijaishuoltopaikkaan ja mikäli sijoitusta voidaan lähteä edistämään, niin sen jälkeen sijoitettava lapsi ja hänen läheisensä voivat tutustua sijaishuoltopaikkaan.

Ennen sijoituksen alkamista perhehoitopaikan tulee yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa huolehtia siitä, että lapsi kokee muuton sijaishuoltopaikkaan turvallisena ja ennakoitavana ja kokee itsensä tervetulleeksi.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä huolehtii sijoitukseen liittyvästä viranomaistyöstä ja selvittää lapsen, perheen ja perhehoitopaikan kanssa sijoitukseen toimeenpanoon liittyvät käytännön asiat.

5.3 Perhehoitajien rekrytointi ja valmennus

Lapin hyvinvointialue vastaa lastensuojelun perhehoitajien rekrytoinnista, valmentaa ja hyväksyy uudet perhehoitajat. Perhehoitajien valmennuksen ja hyväksymisen kautta varmistetaan, että perhehoitajilla on sijaisperheenä toimimisen edellytykset ja että heillä on riittävästi osaamista tehtävässä toimimiseen. Perhehoitajaksi ryhtyvällä on lakisääteinen oikeus saada valmennusta ja koulutusta, jotta perheellä olisi riittävästi tietoa sijaisperheoiminnasta.

Edellytykset perhehoitajaksi ryhtymiselle

- Perhehoitaja on vastuullinen aikuinen, joka voi tarjota hoidettavalle kodin ja sitoutuu tehtäväänsä pitkäksi aikaa. Kaikki perheenjäsenet hyväksyvät perhehoitajaksi alkamisen.
- Perhehoitajana voi toimia parisuhteessa elävä tai yksin asuva.
- Alle 18-vuotiaita perhehoidossa hoitavalta vaaditaan rikosrekisteriote nähtäväksi.
- Perhehoitajan asuinkunnan hyvinvointialueelta pyydetään lausunto sijaisperheeksi ryhtyvän olosuhteista ehdottomien esteiden ja soveltuvuuden selvittämiseksi.
- Ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä perhehoitajaksi ryhtyvän on käytävä sijaisvanhemmuutta harkitsevan ennakkovalmennus. Erityisistä syistä (esimerkiksi sukulaissijaisvanhemmuus) valmennus voidaan käydä vuoden sisällä sijoituksen alkamisesta.
- Perhehoitajaksi ryhtyvän ihmissuhteet ovat kunnossa ja talous vakaa.
- Perhehoitajalta pyydetään ennen sijoituksen alkamista lääkärinlausunto eli T todistus terveydentilasta.
- Perhe kykenee yhteistyöhön sekä perhehoidettavan lähiomaisten että viranomaisten ja muiden yhteistyötahojen kanssa.
- Perhehoitaja pystyy tukemaan lapsen kehitystä ottaen huomioon lapsen mahdolliset erityistarpeet sekä turvaamaan lapsen läheisten ihmissuhteiden jatkumisen.

Ennakovalmennus

Lapin hyvinvointialue valmentaa perheet ryhmämuotoisesti valtakunnallisesti hyväksytyin PRIDE- -ennakovalmennuksen mukaisesti. Valmentajakoulutuksen käyneet sijaisvanhempi ja sosiaalityöntekijä valmentavat uusia perheitä yhdessä. PRIDE -valmennus koostuu yhdeksästä ryhmätapaamisesta sekä neljästä perhetapaamisesta.

Ennakkovalmennus järjestetään ensisijaisesti ryhmämuotoisena prosessina, joka tukee kunkin osallistujan omaa arviointiprosessia ja joka syventää ymmärrystä perhehoitajuudessa tarvittavista valmiuksista ja perhehoitajan tehtävästä. Ryhmämuotoisuus mahdollistaa yhteisen reflektoinnin ja vertaiskokemusten kuulemisen samassa tilanteessa olevien kanssa. Ryhmä mahdollistaa myös monipuolisten valmennusmenetelmien käytön ja syventää kunkin omaa oppimisprosessia. Kaikkien perheenjäsenten huomioiminen jo ennakkovalmennusvaiheessa on tärkeää. Mikäli perhehoitajan perheessä on kaksi vanhempaa, molemmat vanhemmat osallistuvat ennakkovalmennukseen. Päätöksen perhehoitajiksi ryhtymisestä on oltava yhteinen. Myös perheessä jo oleville, esimerkiksi biologisille tai adoptoiduille lapsille varataan mahdollisuus käsitellä asiaa ja saada vastauksia heitä askarruttaviin kysymyksiin.

Ennakkovalmennuksen aikana on suositeltavaa järjestää valmennukseen osallistuvien perheiden lapsille mahdollisuus omaan 1–3 kertaa kokoontuvaan ryhmään. Mikäli lasten ryhmää ei voida järjestää, työntekijät tapaavat lapsia henkilökohtaisesti ja keskustelevat heidän kanssaan, tarvittaessa lasten ikään ja tilanteeseen sopivia menetelmiä käyttäen.

PRIDE -valmennus perustuu perhehoitajilta edellytettäviin viiteen valmiuteen:

1. Suojella ja hoivata lasta
2. Tukea lapsen yksilöllistä kehitystä
3. Tukea lapsen suhteita syntymävanhempiin ja turvata lapsen muiden läheisten ihmissuhteiden jatkuminen
4. Sitoutua lapseen ja toimia hänelle luotettavana aikuisena tarvittaessa koko elämän ajan
5. Tehdä yhteistyötä lapsen asioissa

PRIDE -valmennuksen tavoitteena on, että sijaisvanhemmuutta harkitsevat saavat riittävästi tietoa ja ymmärrystä perhehoidosta, lastensuojelusta sekä valmiuksista, joita sijaisvanhemmat tarvitsevat pystyäkseen tekemään päätöksen sijaisvanhemmaksi ryhtymisestään. Soveltuvuutta arvioitaessa on tärkeää varmistaa perhehoitajan kyky suojella ja hoivata lasta sekä luoda hänelle turvallinen ympäristö (fyysinen, psyykinen, emotionaalinen, seksuaalinen). Perhehoitajalla tulee olla kyky ja halu tukea lapsen suhteita syntymävanhempiinsa ja turvata lapsen muiden ihmissuhteiden jatkuminen. Perhehoitajan tulee myös olla valmis sitoutumaan lapseen ja toimia hänelle luotettavana aikuisena tarvittaessa koko elämän ajan. Perhehoitajalla tulee näiden lisäksi olla kykyä ja halua tehdä yhteistyötä lapsen asioissa myös viranomaisten ja hoitotahojen kanssa. Näistä asioista on varmistuttava ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä ja lapsen sijoitusta perheeseen.

Ennakkovalmennuksen tavoitteena on taata jokaiselle perhehoitoon tulevalle lapselle mahdollisuus päästä hyvin valmennettuun perhehoitoon, jossa hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa voidaan vastata, ja jonka aikuiset kykenevät tekemään yhteistyötä lapsen kannalta tärkeiden ihmisten kesken ja tuen ja ohjauksen avulla huolehtimaan kaikkien perheessä elävien lasten oikeuksien toteutumisesta.

Perhehoitajien tulee saada valmennuksessa tietoa asemastaan, oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä perhehoidossa olevan asemasta, oikeuksista ja velvollisuuksista. Perhehoitajuutta harkitsevan on tärkeää saada ennakkoon sekä riittävästi tietoa että tukea sen pohtimiseen, miten perhehoitajuus vaikuttaa omaan ja perheen hyvinvointiin ja miten omat valmiudet vastaavat perhehoitajalta vaadittuja valmiuksia. Perhehoito-perheenä toimiminen vaikuttaa monin tavoin myös perhehoitajien biologisten ja adoptoitujen lasten arkeen.

Esteet perhehoitajaksi ryhtymiselle

Ehdottomia esteitä valmennukseen osallistumiseen ovat:

- akuutti kriisi perheessä
- perhehoitajana toimimisen estävä rikostausta
- perheen meneillään oleva lastensuojelun tai toimeentulotuen asiakkuus
- vakava toimintakykyä heikentävä sairaus perheessä
- päihde- tai mielenterveysongelma perheessä
- arjenhallinnan vaikeudet perheessä

Ennen valmennusta perheen kotona käydään kotikäynnillä, jossa selvitetään kodin olosuhteiden tarkoituksenmukaisuus. Ennen perhehoitajaksi ryhtymistä perheen kaikkien täysi-ikäisten jäsenten tulee esittää rikostaustaote.

Hoidettavien lasten määrä

Sijoittaja varmistaa, että lapsi sijoitetaan sellaiseen perheeseen, jossa perhehoitolain mukainen hoidettavien enimmäismäärä ei ylity. Hoidettavien määrää arvioitaessa kyseessä on kokonaisarvio, jossa keskeisenä tekijänä on perhehoidossa hoidettavan kodinomaisen hoidon, osallisuuden ja läheisten ihmissuhteiden turvaaminen sekä sijoitettavan lapsen tai nuoren perusturvallisuuden ja sosiaalisten suhteiden edistäminen. Sijoitusta tehdessä tulee niin perhehoitolain kuin muidenkin asiakkaan asemaa turvaavien säännösten perusteella ottaa ensisijaisesti huomioon sijoitettavan lapsen tai nuoren etu. Sijoitus ei myöskään saa vaarantaa perheessä jo elävien lasten tai muiden hoidettavien etua.

Perhekodissa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää lasta hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan luettuina. Perhekodissa saadaan kuitenkin hoitaa samanaikaisesti enintään kuutta lasta, jos perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta tai muusta huolenpidosta vastaa vähintään kaksi hoitopaikassa asuvaa henkilöä, joista ainakin toisella on perhehoitolain 6 §:n 1 momentissa ja toisella 3 momentissa säädetty kelpoisuus (PerhehoitoL 7§). Samanaikaisesti hoidettavien määrästä voidaan poiketa vain tietyissä tilanteissa sekä toimeksiantosopimussuhteisessa että ammatillisessa perhehoidossa. Tällaisia erityistilanteita ovat tietyn lapsen väliaikainen sijoittaminen hänelle tuttuun perheeseen tai vaara siitä, että jo perheeseen sijoitetun sisarus jouduttaisiin sijoittamaan eri paikkaan tai vastoin hänen etuaan esimerkiksi laitoshoitoon.

6 Lapsi perhehoidossa

6.1 Lapsen turvallinen muutto

Sijoitus perhehoitoon on aina iso muutos lapselle, hänen vanhemmilleen ja muille läheisilleen sekä sijaisperheelle. Sijoitus perhehoitoon tulee toteuttaa turvallisesti ja suunnitelmallisesti pyrkien yhteistyöhön lapsen, vanhempien ja mahdollisesti lapsen muiden läheisten ihmisten kanssa. Sijoitustyöskentelyssä on tärkeää, että lapsen vanhempi/vanhemmat ovat mukana prosessissa lapsen tukena. Jos vanhemmat eivät pysty olemaan lapsensa tukena, läheisverkostosta pyritään löytämään joku muu henkilö tukemaan lasta. Lapsen kannalta on merkityksellistä, että vanhempia autetaan hyväksymään lapsensa sijoitus tai ainakin toimimaan lapsen edun mukaisesti, jolloin lapsella on sisäinen lupa ja mahdollisuus kiintyä perhehoitajiinsa ja muihin perheenjäseniin. Myös tieto siitä, että hänen vanhemmistansa, sisaruksista ja muista läheisistä huolehditaan, on tärkeää lapselle.

Tutustumisen suunnitelma tulee tehdä yksilökohtaisesti lapsen edun mukaisesti. Lapsen ja pitkäaikaisen sijaisperheen tutustumiseen on varattava riittävästi aikaa ja tutustumisia tulee olla riittävän usein. Lapsi voi vieraila sijaisperheessä päiväkäynneillä ja yövierailuilla ennen lopullista siirtymistä. Lapsen siirtymää ja tulevaa perhehoitoa helpottaa, jos lapsen historia (esimerkiksi valokuvat) ja hänelle tärkeitä lelut ja muut tavarat seuraavat hänen mukanaan. Perhehoitajan on hyvää tietää, millaisia tapoja ja rutiineja lapsella on, jotta hän osaa ottaa ne huomioon hoitaessaan lasta.

Perhehoitoon sijoittaminen voi olla nopeasti syntyvä kriisitilanne, jolloin lasta ei ole pystytty lainkaan ennalta valmentamaan tulevaan muutokseen. Näissä kiireellisten sijoitusten tilanteissa on tärkeää, että lapsi tietää, mihin hän on matkalla ja miksi sekä mitä seuraavaksi on tapahtumassa.

6.2 Lapsen hoiva, huolenpito ja kasvatust

Lasta tulee kasvattaa siten, että hän saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Perhehoidossa tapahtuvan hoidon ja kasvatuksen tulee turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toivomusten mukaisesti. Lapselle on pyrittävä antamaan turvallinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö sekä suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä.

Perhehoitajat, kuten muutkin vanhemmat, kasvattavat lapsia ensisijaisesti omalla esimerkillään, kaikkien perheessään elävien lasten edun huomioiden. Lapsella on oikeus saada sijaishuoltopaikassa hyvää hoitoa ja huolenpitoa, joihin kuuluvat myös iän ja kehitystason mukaiset kasvatukselliset rajat. Mikäli kysymys on lapsen hoidosta ja huolenpidosta ja siihen sisältyvästä tavanomaisten rajojen asettamisesta sekä lapsen kasvun ja kehityksen tukemisesta, kysymys ei ole lastensuojelulain tarkoittamista rajoitustoimenpiteistä.

Lapsen kasvun turvaaminen sisältää lapsen hengen ja terveyden turvaamisen ja siihen liittyvän valvonnan tarpeen. Nämä tarpeet vaihtelevat eri ikäkausina ja riippuvat myös lapsen kehitystasosta ja henkilökohtaisista kyvyistä. Lapsen hyvinvoinnin tai hengen tai terveyden turvaamiseen voi kuulua esimerkiksi lapsen kädestä kiinni pitämistä tai tielle juoksemisen estämistä. Lasta tulee suojata, jotta hän ei vahingoita itseään tai muita ja pienen lapsen voi rauhoittaa syliin.

Tavanomaisia kasvatuksellisia keinoja ovat muun muassa kotiintuloaikojen ja ystävien vierailuaikojen määrittäminen. Myös ruokailuaikojen määrittäminen, pöytätapojen opettelu sekä rahan käytön harjoittelu kuten myös syy- ja seuraussuhteiden, kotitöiden tekemisen ja muun vastuunkannon opettelu kuuluvat tavanomaiseen hyvään kasvatukseen.

Puhelimen käytön rajoittaminen hyväksyttävänä kasvatuksellisena toimenpiteenä tai perheen sääntönä voi tulla kyseeseen esimerkiksi:

- öiseen aikaan, mikäli näin turvataan lapsen tarvitsema riittävä lepo yöllä tai mikäli sille on muu hyväksyttävä peruste
- lapsi käy koulua tai lukee läksyjä,
- lapsi osallistuu perheen yhteiseen toimintaan esimerkiksi yhteisissä juhlissa tai ruokailutilanteissa.

Älypuhelimia käytetään moneen muuhunkin asiaan kuin yhteydenpitoon. Myös tablettien ja muiden laitteiden sovellusten, internetin käytön ja pelaamisen valvominen ja rajoittaminen tarvittaessa on perhehoitajan tehtävä. Mikäli internetin käyttö tai pelaaminen alkaa olla lapselle haitallista, on suositeltavaa keskustella lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa siitä, mikä on kyseiselle lapselle hänen ikänsä, kehitystasonsa ja arjen rutiinit huomioiden sopiva määrä. Perhehoitajan toimivaltaan kuitenkin kuuluu perheen arjessa esimerkiksi peliaikojen määrittely. Perhehoitaja huolehtii myös viranomaisten peleille, palveluille ja erilaisille mediasisällöille asettamien ikärajojen noudattamisesta. On olemassa sovelluksia, joilla pystytään esimerkiksi hallinnoimaan ns. ruutu-aikaa ja estämään lasta näkemästä hänelle sopimatonta sisältöä (esimerkiksi Familylink).

Mikäli puhelimen käyttöä joudutaan merkittävästi rajoittamaan, on suositeltavaa keskustella lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa, koska tämä saattaa muodostaa esteen yhteydenpidolle läheisiin, jolloin on sovittava, miten lapsen oikeus pitää yhteyttä läheisiinsä toteutuu (ks. 5.3).

6.3 Rajoitukset

Lastensuojelulain mukaisista rajoituksista vain yhteydenpidon rajoittaminen on mahdollista perhehoitoon sijoitetun lapsen kohdalla.

Jos lapsen ja läheisten yhteydenpidosta ei päästä sopimukseen, on tehtävä valituskelpoinen päätös yhteydenpidon rajoittamisesta. Päätöksenteosta vastaa sosiaaliviranomainen. Yhteydenpidon rajoittamista voidaan tehdä:

- jos yhteydenpidosta ei ole voitu asiakassuunnitelmassa tai erityisestä syystä muutoin sopia lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheisten kanssa,
- jos yhteydenpito vaarantaa sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä
- jos yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle
- jos rajoittaminen on välttämätöntä vanhempien, perheen muiden lasten tai perhehoitajan turvallisuuden vuoksi
- jos 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa; sama koskee myös 12 vuotta nuorempaa lasta, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Yhteydenpidon rajoittaminen niin, että lapsen puhelua kuunnellaan kaiuttimen kautta, ei ole mahdollista edes yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen nojalla. Perhehoitaja voi tarpeen mukaan auttaa pientä lasta puhelinlaitteen hallinnassa ja istua lapsen lähellä puhelun aikana, jos lapsi niin toivoo esimerkiksi turvallisuuden tunteen säilyttämiseksi. Jos lapsen hoito ja huolenpito edellyttäisi rajoitustoimenpiteiden käyttämistä, on harkittava voisiko lapsen sijoitusta perhehoidossa jatkaa.

Jos perhehoidossa ei ole lain mukaan oikeutta rajoitustoimenpiteiden käyttämiseen, ei voida toimia siten, että toimenpiteitä tosiasiallisesti käytetään, mutta ne jätetään kirjaamatta ja asianmukaiset päätökset tekemättä. Yksittäisessä tilanteessa on kuitenkin aina toimittava siten,

ettei lapsen henki, terveys tai turvallisuus vaarannu. Lapsen huolenpito ja valvonta arjessa on järjestettävä siten, ettei lapsi pääse vahingoittamaan itseään tai muita. Esimerkiksi vahingollisten esineiden pois ottaminen hyvin pieniltä lapsilta on normaalia turvallisuuden varmistamista, mikä ei edellytä erillisen päätöksen tekemistä. Kriisitilanteista on ilmoitettava välittömästi lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle (tarvittaessa sosiaalipäivystyksen kautta). Sosiaalityöntekijä arvioi tarvittavat jatkotoimet selvittäen kokonaistilanteen ja arvioiden, mikä on lapsen etu. Tilanteesta riippuen kyseeseen voi tulla esimerkiksi keskustelu lapsen kanssa, neuvottelu lapsen asioissa, kiireellinen sijoitus tai viimesijaisesti sijaishuoltopaikan muuttaminen.

Jos lapsi käyttäytyy väkivaltaisesti, saattaa tulla kyseeseen rikoslaissa säädetty hätävarjelu. Hätävarjelua voidaan käyttää toisen henkilön suojaamiseen, esimerkiksi suojatessa lasta toisen lapsen hyökkäykseltä. Hätävarjelu on aina viimesijainen keino kasvatuksellisten keinojen ollessa ensisijaisia.

6.4 Yhteydenpito omaan sosiaalityöntekijään

Lapselle on tarjottava mahdollisuus tavata kahden kesken omaa, hyvinvointialueen nimeämää sosiaalityöntekijää tai muuta lastensuojelun työntekijää riittävän usein. Lapsella on oikeus luottamukselliseen suhteeseen vastuutyöntekijänsä kanssa. Hyvinvointialueella tulee huolehtia siitä, että sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus on mahdollisimman alhainen, jotta jatkuvuus suhteissa varmistetaan.

Huostaanoton perusteet ja ne lastensuojelun toimet, joihin on ryhdytty, on käytävä lapsen kasvaessa läpi aina uudelleen lapsen kehitystason mukaisesti ja iän myötä yksityiskohtaisemmin, jotta lapselle muodostuu todenmukainen kuva omasta menneisyydestään ja nykyisestä tilanteesta.

Lapsen ja hänen sosiaalityöntekijänsä tai muun lastensuojelun työntekijän väliset tapaamiset tulee kirjata asiakassuunnitelmaan. Työntekijä saa tapaamisissa tietoa lapsen sijaishuollon toteutumisesta ja voi valvoa lapsen edun toteutumista. Tapaamisen sisällöt kirjataan lapsen asiakaskertomukseen.

Lapsen on voitava luottaa siihen, että hänen luottamuksellisesti kertomansa asiat eivät välity sosiaalityöntekijältä eteenpäin ilman perusteltua syytä. Joissakin tapauksissa on välttämätöntä luovuttaa tai välittää lapsen antamaa tietoa eteenpäin. Jos lapsen kertomat asiat kirjataan asiakirjoihin ja niiden perusteella tehdään asiassa lasta koskevia päätöksiä, asianosaisilla on oikeus tähän tietoon. Sosiaalityöntekijän tulee kertoa lapselle, millä edellytyksillä lapsen kertomat asiat on luovutettava huoltajille tai perhehoitajille.

Henkilökohtaisten tapaamisten lisäksi on tärkeää mahdollistaa myös muu yhteydenpito. Vuorovaikutus lapsen ja sosiaalityöntekijän välillä tulee olla mahdollisimman helppoa ja toteutettavissa lapsen toivomassa muodossa. Digitaalisuus on osa nykyarkea ja lapsille ja nuorille luontevaa vuorovaikutusta. Vuorovaikutusta tulee olla mahdollista ylläpitää eri kanavia pitkin lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Lapsen yhteydenpitoa omaan vastuusosiaalityöntekijään tuetaan varmistamalla sijoitetulle lapselle hänen ikänsä ja kehitystasonsa sen salliessa tarvittavat välineet digitaaliseen yhteydenpitoon (esimerkiksi älypuhelin tai tabletti). Häntä tuetaan ja opastetaan laitteiden käytössä. Hyvinvointialue ja lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä vastaavat siitä, että lapsella on tarvittava laite ja yhteydenpitoon luodut tietoturvalliset ratkaisut.

6.5 Yhteydenpito läheisiin ihmisiin

Sijaishuollossa lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisarusiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vieraillemalla kodin ulkopuolella sekä pitää heihin muuten yhteyttä käyttämällä puhelinta tai lähettämällä ja vastaanottamalla kirjeitä tai niihin rinnastettavia muita luottamuksellisia viestejä taikka muita lähetyksiä. Lapsen sisarussuhteiden vaalimiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. On tärkeää, että lapsi saa itse määrittellä, ketkä ovat hänen läheisiään. Myös aikaisempien sijaishuoltoipaikkojen ihmissuhteet voivat olla lapselle tärkeitä.

Yhteydenpidosta tulee sopia lapsen asiakassuunnitelmassa. Sosiaalitoimen ja perhehoitajien on tuettava ja edistettävä lapsen ja hänen vanhempiansa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa. Tapaamisjärjestelyissä tulee huomioida myös kodin turvallisuus ja arjen sujuminen kaikkien perheenjäsenten osalta. Parhaiten lapsen etu toteutuu tilanteissa, joissa hänen ympärillään olevat aikuiset tulevat keskenään toimeen ja tuntevat toisensa riittävän hyvin.

Perhehoitajan tehtävään kuuluu ymmärtää yhteydenpidon merkitys lapselle ja ottaa vastaan lapsen tunteet, jotka voivat vaihdella laidasta laitaan myös silloin, kun yhteydenpito on lapselle hyväksi. Perhehoitajan tehtävään kuuluu myös raportoida lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle lapsen reaktioista yhteydenpitoa koskien ja lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä hyödyntää näitä tietoja yhteydenpidon suunnittelussa.

Jos lapsen tapaamiset järjestetään perhehoitajan tai vanhemman kotona, hyvinvointialue vastaa tapaamisten turvallisuudesta ja tapaamiseen osallistuvien henkilöiden kunnan tarkistuksesta ennen tapaamista. Hyvinvointialueen vastuulla on tukea sekä perhehoitajan että vanhempien kotona tapahtuvia tapaamisia ja muuta yhteydenpitoa myös silloin, kun ne vaikuttavat sujuvan ongelmattomasti. Tapaamisten aikaisen vuorovaikutuksen laadulla on suora yhteys lapsen hyvinvointiin. Osallistumalla tapaamisiin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu työntekijä saa hyvän käsityksen lapsen ja häntä tapaavien henkilöiden välisestä vuorovaikutuksesta, sen vahvuuksista ja mahdollisista haasteista. Samalla työntekijöillä on tarvittaessa mahdollisuus ohjata vuorovaikutusta lapsen kasvua ja kehitystä tukevaan suuntaan. Tapaamisia ei voida kuitenkaan valvoa ilman tapaavan henkilön ja/tai lapsen suostumusta, jos sille ei ole perustetta. Mikäli asiasta ei voida sopia, kyseeseen voi tulla yhteydenpidon rajoittamispäätös.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä vastaa siitä että lapsen kotilomista sovitaan riittävän tarkasti asiakassuunnitelmassa.

Jos tapaamisia ei syystä tai toisesta voida toteuttaa sijaisperheessä tai vanhemman kotona, tapaamispaikkana voi toimia myös julkinen paikka, sukulaisen tai ystävän koti tai muu tarkoitukseen soveltuva paikka. Mikäli valvottu tapaaminen on lapsen edun mukaista, on hyvinvointialueella velvollisuus järjestää tapaamisille paikka esimerkiksi ”tapaamispaikassa”. Mikäli tapaamisten valvonta on lapsen turvallisuuden kannalta perusteltua, tapaamispaikassa voidaan toteuttaa ns. tuettuja tai valvottuja tapaamisia. Tällöin tapaamispaikan henkilökunta vastaa turvallisuudesta tapaamisen aikana. Perhehoitaja ei voi toimia tapaamisten valvojana, mutta hän voi tukea lapsen ja tämän läheisen välisen tapaamisen toteutumista asiakassuunnitelmassa sovittavalla tavalla.

6.6 Lapsen tuki ja palvelut

Sijaishuollossa oleva lapsi on oikeutettu saamaan hyvinvointialueelta hänen hoitonsa ja huoltonsa kannalta tarvittavat palvelut ja tukitoimet (esimerkiksi terveydenhuollon palvelut, erikoissairaanhoidon palvelut, päivähoido- ja koulupalvelut). Palveluiden ja etuuksien hakemisesta tulee aina neuvotella sopien tehtäväjaosta sijaishuoltoapaikan ja hyvinvointialueen kesken. Vastuu etuuksien hakemisesta sekä erityisen tuen ja palveluiden organisoimisesta ja maksusitoumuksista on sijoittaneella hyvinvointialueella. Sijaisperheet ovat muiden lapsiperheiden tavoin oikeutettuja peruspalveluihin, kuten varhaiskasvatukseen ja sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin, kuten lapsiperheiden kotipalveluun ja perhetyöhön. Erityistason palvelut tulee järjestää mahdollisimman lähellä lapsen kotia eli perhehoidossa asuvan lapsen kohdalla lähellä sijaisperhettä.

Lapsen asiakassuunnitelmaan tulee kirjata, miten lapsen terveydenhuolto, varhaiskasvatus, perusopetus ja muu opetus järjestetään. Vaikka päätösvalta tietyissä lapsen asioissa on sosiaalitoimella, tulee työntekijän pyrkiä yhteistyöhön huoltajan ja perhehoitajan kanssa, ja kuulla heidän näkemyksensä asiassa. Tämä koskee myös tuen ja palvelujen tarpeen arviointia ja niiden järjestämistä lapselle. Asiakassuunnitelman yhteydessä käydään läpi lapsen tilanne, varhaiskasvatukseen, koulunkäyntiin ja harrastuksiin liittyvät konkreettiset käytännöt sekä muun muassa arkeen liittyvien päätösten ja asiakirjojen allekirjoitusoikeus (esimerkiksi kokeet, kuljetus- ja retkiluvat sekä poissaolokuittaukset).

Varhaiskasvatus

Sijoitetulla lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä hakee yhteistyössä perhehoitajan kanssa paikkaa varhaiskasvatuksesta lapsen asuinkunnasta. Perhehoitaja ei maksa varhaiskasvatuksen maksua, vaan sijoittava hyvinvointialue vastaa kokonaiskustannuksista.

Koulu

Sijoitetulla lapsella on oikeus käydä koulua asuinpaikkakunnallaan ja saada tarvitsemaansa tukea koulunkäyntiin perusopetuslain mukaisesti. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ilmoittaa lapsen tiedot hyvinvointialueen opetustoimeen mahdollisimman ajoissa. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä huolehtii siitä, että koululla on lapsen opetuksen järjestämisen kannalta tarpeelliset tiedot lapsen taustasta ja tilanteesta. Ensisijaista on, että tiedot luovutetaan yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Tällaisia tietoja voivat olla esimerkiksi oppilaan sairaus tai vamma, joka vaikuttaa koulunkäyntiin, koulukuljetuksen tarve, koulupäivän aikana tarpeellinen lääkehoito, oppimisen tuki, tieto huostaanotosta tai kiireellisestä sijoituksesta ja tieto mahdollisista muutoksista huoltajuudessa sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan yhteystiedot.

Opetukseen liittyvä päätösvalta sijaishuollon aikana siirtyy hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle siltä osin kuin se on huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeen. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on lapsikohtaisesti arvioitava, käyttääkö lapsen puolesta puhevaltaa kouluasioissa huoltaja vai sosiaalitoimi.

Koululla on yleinen velvollisuus toimia yhteistyössä oppilaan kotien kanssa. Perhehoidossa olevan lapsen kohdalla koululla on kolme yhteistyötahoa: perhehoitajat, sosiaalityöntekijä ja huoltaja. Koulun tehtävä on varmistaa, että sen osalta opetuksen järjestämiseen liittyvissä asioissa yhteistyö sijoitetun lapsen perhehoitajien, huoltajien ja sosiaalityöntekijän kanssa toteutuu osapuolten kanssa sovitulla tavalla. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tehtävä yhteistyötä opetuksen järjestäjän kanssa sijoituksen valmistelun ja sijoituksen aikana. Lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijän on edistettävä huoltajan, sijaishuoltopaikan ja koulun välistä yhteistyötä. Yhteistoimintaan kuuluu muun muassa tiedon antaminen huoltajalle, keskustelu lapsen koulunkäynnin järjestämisestä ja huoltajan näkemysten selvittäminen ennen lasta koskevien ratkaisujen tekemistä, jos huoltaja ei niitä voi tehdä. Sosiaalityöntekijän tehtävä on myös varmistaa, että huoltajat osallistuvat kouluyhteistyöhön lapsen edun mukaisella tavalla. Perhehoitajan tehtävä on omalta osaltaan varmistaa, että kouluyhteistyö toteutuu asiakassuunnitelmassa sovitulla tavalla.

Asiakassuunnitelmassa sovitaan koulunkäyntiin liittyvät konkreettiset käytännöt. Perhehoitaja vastaa kouluarjen sujuvuudesta ja voi siinä roolissa allekirjoittaa tietyt luvat ja ilmoitukset (esimerkiksi retket ja poissaolot) ja kokeet. Arjen huolenpidon ja kasvatuksen kannalta perhehoitajalle annetaan Wilman tai muun vastaavan sähköisen järjestelmän käyttöoikeudet. Jos huoltaja on passiivinen lapsen asioissa tai päätöksenteko muutenkin kuuluu opetukseen liittyvissä asioissa sosiaalityöntekijälle, tämä vastaa lapsen todistuksen ja opetussuunnitelman allekirjoittamisesta, opetukseen liittyvien palveluiden hakemisesta ja niihin liittyvästä muutoksenhausta.

Perhehoitaja on avainhenkilö myös lapsen erityistä tukea järjestettäessä. Sosiaalityöntekijän on kuitenkin lapsen mahdollisena laillisena edustajana tärkeää olla läsnä esimerkiksi kouluneuvotteluissa ja pääsääntöisesti myös huoltajaa tulee tukea osallistumaan niihin. Koulu on merkittävä osa lapsen arkea ja sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus tukea koulun moniammatillista tiimiä lapsen edun mukaisen kouluarjen järjestämisessä.

Huoltajalla on aina oikeus saada tietoa sekä esittää näkemyksensä lapsen opetuksen järjestämisestä ja päättää lapsen osallistumisesta uskannon tai elämäntietämystiedon opetukseen. Myös yksilökohtaisen oppilashuollon osalta on arvioitava tapauskohtaisesti, onko lapsen laillinen edustaja huoltaja vai lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. On myös huomioitava, että yksilökohtaisessa oppilashuollossa alaikäinen voi tietyin edellytyksin kieltää tietojen luovuttamisen lailliselle edustajalleen.

Harrastukset

Perhehoitoon sijoitetulla lapsella on oikeus harrastaa itselleen tärkeää asiaa, josta hän on kiinnostunut. Niin perhehoitajan kuin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijänkin tehtävään kuuluu tukea häntä tässä.

Käyttövara ja pankkitili

Sijaishuollossa olevaa lasta ja jälkihuollossa olevaa nuorta on tuettava taloudellisesti opinnoissa ja harrastuksissa. Lisäksi lapselle tulee antaa käyttövaroja kalenterikuukausittain

henkilökohtaisia tarpeita varten. Laissa ei ole määritelty käyttövaroille kiinteää määrää alle 15-vuotiaille, vaan käyttövarat määräytyvät lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Sen sijaan 15 vuotta täyttäneille minimi on 1/3 elatustuen määrästä. Lapin hyvinvointialueella käyttörahaa maksetaan:

- 15 vuotta täyttäneelle lapselle 60 euroa / kuukausi,
- 10–14 –vuotiaalle lapselle 40 euroa / kuukausi ja
- 6-9 – vuotiaalle lapselle 20 euroa / kuukausi.

Lapselle maksettavia käyttövaroja ei ole tarkoitettu kattamaan lapsen koulunkäyntiä tai harrastuksia, vaan kyse on taskurahan luonteisista varoista, joiden käytöstä lapsi saa itse päättää. Käyttövaroja ei ole myöskään tarkoitettu käytettäväksi sellaisten hygieniatuotteiden hankkimiseen, joiden on katsottava kuuluvan osaksi perhehoitoa. Lapsella on oikeus itse päättää henkilökohtaiseen käyttöön saamistaan käyttövaroista ja opetella itsenäistä rahan käyttöä perhehoitajan tukemana. Lapsen edunvalvoja (yleensä huoltaja) ei ole siten oikeutettu määräämään varojen käytöstä. Käyttövarojen määrään ja maksamiseen ei saa vaikuttaa lapsen käyttäytyminen sijaishuoltopaikassa.

Perhehoidossa olevan lapsen varoista (käyttövaroja lukuun ottamatta) huolehtiminen kuuluu ensisijaisesti huoltajalle tai lapsen edunvalvojalle, jos hänelle kuuluu myös taloudellisten asioiden edunvalvonta. Perhehoitaja ei siis vastaa sijoitetun lapsen taloudenpidosta. Alle 18-vuotiaille voidaan määrätä huoltajan sijaan taloudellisen asioiden edunvalvoja. Myös perhehoitaja voidaan hänen suostuessaan määrätä holhoustoimilain nojalla toimimaan perhehoidossa olevan lapsen taloudellisten asioiden edunvalvojana tai yksityisvarojen hoitajana.

Perhehoitajan tulee pitää kirjaa ja raportoida vuosittain lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle lapselle annettujen käyttövarojen maksamisesta ja siten huolehtia lapsen oikeusturvan toteutumisesta. Tarvittaessa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voi arvioida, miten käyttövaroja on lapselle maksettu ja mihin niitä on käytetty. Lapsen taloudellisten asioiden edunvalvojalla (huoltaja tai määrätty edunvalvoja) on myös oikeus saada selvitys käyttövarojen maksamisesta sijaishuollon aikana.

Perhehoidossa olevan lapsen tai nuoren tulee olla yhdenvertaisessa asemassa suhteessa muihin perhehoidossa oleviin lapsiin ja nuoriin. Tasavertaisuuden on toteuduttava myös perheessä elävien lasten kesken sekä lasten ja nuorten arkiyhteisöissä kuten varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Lapsen käyttövaroihin liittyen yhteiset toimintakäytännöt vahvistavat lapsen yhdenvertaisuutta sijaisperheessä suhteessa perheen lapsiin sekä suhteessa lähiyhteisössä vallitseviin tapoihin vähentäen eriarvoisuuden kokemuksia. Jos perheessä on tapana maksaa lapsen kuukausirahat tilille, johon hänellä on helppo pääsy esimerkiksi pankkikortin avulla, myös sijoitetun lapsen käyttövarat voidaan maksaa samalla tavalla. Alle 15-vuotiaiden lasten osalta perheeseen sijoitettujen lasten ja biologisten lasten käyttövarojen (esimerkiksi viikkoraha) suuruuden määrittelyperusteet (esimerkiksi iän mukaan) on kaikille lähtökohtaisesti sama. Mikäli 15 vuotta täyttäneille lapsille maksetaan käyttövaroja yli lastensuojelulaissa säädetyn minimin, maksetaan ne määrältään lähtökohtaisesti samoin määrittelyperustein kuin perheen muille lapsille. Kaikki perheen lapset ovat tällöin samassa

asemassa käyttövarojen suhteen. Mikäli samat määrät eivät sijaisperheessä ole mahdollista lasten yksilöllisten tarpeiden kuten iän vuoksi, tulee määrän perusteiden olla määriteltynä.

Myös sijoitetulla lapsella tulee olla mahdollisuus pankkipalvelujen käyttämiseen ja rahan säästämiseen tilillään. Lapsen käyttövarojen maksamisesta tilille tulisi sopia toimeksiantosopimuksessa. Pankkitili voi olla lapsen nimissä, johon pääsevät myös lapsen huoltajat tai perhehoitaja voi avata itselleen tilin, johon lapsella on käyttöoikeus. Mikäli on perusteltu syy epäillä, että lapsen vanhempi tai muu huoltaja käyttää oikeuttaan väärin ja nostaa lapsen rahoja omaan käyttöön, sosiaalityöntekijän tulee harkita edunvalvojan hakemista lapselle taloudellisiin asioihin.

Passi ja matkustuslupa

Huostaan otetun alaikäisen osalta sosiaalihuollon toimielin antaa luvan passia varten. Perhehoitaja voi hakea lapselle passia jättämällä hakemuksen passiviranomaiselle. Hakemukseen liitetään lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän lupa passin myöntämiseksi. Huostaan otettu lapsi voi matkustaa ulkomaille, kun lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä on siihen lupa. Sosiaalityöntekijä kirjoittaa englanninkielisen matkustuslupan, jossa käy ilmi, että sijoitettu lapsi saa matkustaa perhehoitajan kanssa joko yleisesti tai tiettyyn maahan tiettyinä aikoina.

Perhehoitajan tehtävä on tarkistaa hyvissä ajoin matkan järjestävältä taholta kuten laivayhtiöltä tai matkatoimistolta tai, jos kyseessä on omatoimimatka, kohdemaan viranomaisilta, minkälainen lupa matkustamiseen tarvitaan ja että matkanjärjestäjä ymmärtää sijoitetun lapsen kohdalla luvan antajan olevan huoltajan asemesta lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Sijoitetun lapsen huoltajille on hyvä tiedottaa matkasta hyvissä ajoin.

7 Yhteinen ja yksilöllinen tuki perhehoidon osapuolille

Perhehoidon onnistumisen edellytyksenä on kaikille perhehoidon osapuolille yhdessä ja erikseen annettu oikea-aikainen ohjaus ja tuki. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävä on varmistaa lapselle, vanhemmalle, perhehoitajille ja muille perheissä asuville lapsille tukipalveluita. Lapsen vanhemman tukeminen vähentää lapsen huolta vanhemman voinnista ja auttaa vanhempaa tukemaan lastaan sijoituksen eri vaiheissa. Kaikkien sijaisperheen jäsenten tukeminen on perusteltua esimerkiksi siksi, että mitä paremmin koko sijaisperhe voi, sen parempaa hoitoa lapsi perheessä saa.

Perhehoidossa rinnakkaisen vanhemmuuden syntyminen ja ylläpitäminen vaativat moniammatillista sijaisperheen ja lapsen läheisverkoston vuorovaikutuksen tukemista. Perhehoidon alkuvaiheessa osapuolten tutustuminen toisiinsa edellyttää työntekijöiltä herkkyyttä tunnistaa eri osapuolten pelkoja, odotuksia, ennakkoluuloja ja toiveita. On tärkeää,

että työntekijät pyrkivät sanoittamaan ja avaamaan nämä alusta asti, jotta väärät käsitykset ja ennakkoluulot saadaan purettua heti. Työntekijöiden tehtävänä on huolehtia, että kaikkien osapuolten tunteet tulevat huomioiduksi ja että tunteiden näyttäminen mahdollistuu. Tavoitteena on, että sekä vanhemmat että perhehoitajat pystyvät työskentelemään lapsen edun mukaisesti. Vuorovaikutuksen tukeminen jatkuu koko sijoituksen ajan. Esimerkiksi lapsen kasvaminen sekä vanhempien ja sijaisperheen elämäntilanteen muutokset tuovat vuorovaikutukseen aina uusia haasteita, joiden kanssa heitä ei saa jättää yksin.

Ammattilaisille, perhehoitajille ja vanhemmille voidaan järjestää yhteisiä koulutuksia esimerkiksi vuorovaikutuksesta. Hyvinvointialue voi kutsua virkistäytymistilaisuuteen sijaisperheen, lapsen vanhemmat ja muut läheiset. Joskus sijoitetut lapset ja nuoret toivovat juuri heille tarkoitettuja tukimuotoja ja joskus perhehoitajien biologiset tai adoptoidut lapset tarvitsevat mahdollisuuden käsitellä asioita ja keskustella niistä omasta näkökulmastaan käsin. Usein lapset ja nuoret kuitenkin toivovat tulevansa kohdatuiksi tasa-arvoisesti riippumatta siitä, miten he ovat perheeseen tulleet. Perheen kaikille lapsille yhdessä tarjottava tuki vahvistaa lasten ja nuorten tasa-arvoisuuden kokemusta ja vahvistaa sijaisperheiden sisarussuhteita. Yhteisen tuen järjestäminen lapsille antaa myös ammattilaisille paremman kokonaiskuvan sijaisperheen tilanteesta.

7.1 Tuki perhehoitajalle

Sijaisperheen tuki ja palvelut perhehoitoon sijoittamisen alkuvaiheessa suunnitellaan yhdessä perhehoitajan, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan vastuutyöntekijän kanssa. Tavoitteena on, että niin lapsi kuin sijaisperhe saavat mahdollisimman hyvän tuen, jotta sijoituksen alku toteutuu mahdollisimman hyvin. Tukeen vaikuttavat sijoitetun lapsen yksilölliset tarpeet, perhehoitajan perheen kokonaisuus ja perhehoitajien valmiudet. Suunnitelma tuesta kirjataan ylös esimerkiksi toimeksiantosopimuksen liitteeksi ja sen toteutumista ja tuen vaikuttavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan viimeistään silloin, kun lapsen asiakassuunnitelmaa tarkistetaan.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, perhehoitajan vastuutyöntekijä ja näiden ympärille muodostuvat lastensuojelun tai perhehoidon tiimit ovat ensisijainen tuen lähde. Perhehoitajat tarvitsevat täsmätietoa hoitaakseen parhaalla mahdollisella tavalla juuri kyseistä lasta. Lapsi tuo tullessaan oman perheensä toimintamallin sijaisperheeseen ja nostaa samalla esiin monia kysymyksiä ja myös keinottomuuden ja neuvottomuuden tunteita. Käyty valmennusprosessi on vasta alku perhehoitajuudelle. Perhehoitajalla tulee olla mahdollisuus monenlaiseen yksilö- ja vertaisryhmätukeen.

Perhehoitajan lakisääteinen tuki

Perhehoitajan lakisääteinen tuki muodostuu nimetyn vastuutyöntekijän tuesta ja yhteistyöstä, ennakkovalmennuksesta, täydennyskoulutuksesta, työnohjauksesta, taloudellisesta tuesta, vapaasta, hyvinvointi- ja terveystarkastuksista sekä kaikille lapsiperheille kuuluvista hyvinvointialueen perus- ja erityispalveluista. Hyvinvointialue voi itse vastata perhehoitajan tuesta tai hankkia tukipalveluja yksityiseltä perhehoidon palveluntuottajalta.

Perhehoitajan vastuutyöntekijän tuki

Perhehoidon onnistumisen edellytyksenä on perhehoitajalle annettu oikea-aikainen ohjaus ja tuki. Mikäli hyvinvointialue itse vastaa perhehoidon tuesta, tulee perhehoitajalle nimetä oma vastuutyöntekijä. Mikäli palveluntuottaja vastaa tuesta, tekee sen nimeämä vastuutyöntekijä aktiivisesti yhteistyötä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Palveluntuottajan antama tuki tulee yksilöidä ja kirjata toimeksiantosopimukseen. Perhehoitajalle tulee sijoituksen alkaessa ja ensimmäisen vuoden aikana järjestää vahvaa tukea. Perhehoitajan vastuutyöntekijän työ on luonteeltaan vuorovaikutustyötä, jossa perhehoitajaa tuetaan, neuvotaan, autetaan ja ohjataan säännöllisesti. Tämän lisäksi voidaan järjestää perhehoitajan tarvitsemia palveluita kuten esimerkiksi sijaishoitaja, perhetyöntekijän tai perheohjaajan apu tai siivousapu. Perhehoitajan vastuutyöntekijään tai hänen varahenkilöönsä on saatava yhteys tarvittaessa, myös kiireellisissä tapauksissa. Vastuutyöntekijän ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on oltava aktiivisia ja ennakoivia perhehoitajan ja hänen perheensä tuen ja palvelujen järjestämisessä.

Täydennyskoulutus

Hyvinvointialue vastaa perhehoitajalle annettavasta lisä- ja täydennyskoulutuksesta toimeksiantosopimukseen kirjattavalla tavalla. Täydennyskoulustarpeissa on yleisiä kaikkia perhehoitajia hyödyttäviä aiheita, joita voi järjestää suuremmalle joukolle. Tällaisia ovat muun muassa perhehoitajan asemaan, lapsen oikeuksiin ja kiintymyssuhteeseen liittyvät aiheet. Hyvinvointialue vastaa myös lapsikohtaisen koulutuksen järjestämisestä. Perhehoitaja saattaa tarvita lapsikohtaisesti valmennusta juuri tietyn lapsen hoitamiseksi. Lapsella saattaa esimerkiksi olla erityisiä neurologisia vaikeuksia tai hän voi olla traumatisoitunut, mikä vaatii kohdennettua täydennyskoulutusta.

Perhehoitajia kannustetaan hakeutumaan erilaisiin täydennyskoulutuksiin vuosittain. Soveltuvia koulutuksia järjestävät monet tahot kuten Perhehoitoliitto ja Pesäpuu ry. Myös hyvinvointialueella järjestetään hyviä koulutuksia. Koulutuskustannuksista tulee neuvotella ennen koulutukseen hakeutumista sosiaalityöntekijän kanssa.

Lapin hyvinvointialueella järjestetään teemailtoja ja vertaistapaamisia muutamia kertoja vuodessa. Tapaamisissa käsitellään perhehoidon ajankohtaisia asioita ja mukana voi olla eri alojen asiantuntijoita puhumassa erityisistä aihealueista.

Työnohjaus

Perhehoitajille järjestetään tarpeenmukaista yksilötyönohjausta, perhekohtaista työnohjausta tai ryhmätyönohjausta, jolla tuetaan hoito- ja kasvatustyötä, perhehoitajan jaksamista ja voimavaroja. Sijoittava hyvinvointialue vastaa työnohjauksen järjestämisestä. Työnohjauksesta

sovitaan toimeksiantosopimuksessa. Työnohjaus voi olla jatkuvaa tai tiettyyn tarpeeseen (esimerkiksi perhehoidon aloitus tai päättäminen, kriisitilanne) kohdistuvaa. Jatkuva työnohjaus ennaltaehkäisee ongelmatilanteita ja perhehoitajan uupumista ja toimii siten ennakkollisen valvonnan tukena, vaikka työnohjaus itsessään ei olekaan valvontaa. Työnohjauksen toimivuus edellyttää neutraaliutta, joka voidaan saavuttaa vain, jos työnohjaaja ei kuulu lapsen sijoittaneen tahon organisaatioon. Sijoittava hyvinvointialue voi osallistua työnohjauksen tavoitteiden määrittelyyn. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai perhehoitajan vastuutyöntekijä voivat osallistua työnohjaukseen perhehoitajan kanssa, kun työnohjaustarve lapsen asiassa on yhteinen. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai perhehoitajan vastuutyöntekijän neuvonta tai ohjaus on tarpeellinen ja ensisijainen tuki perhehoitajalle, mutta se ei kuitenkaan korvaa perhehoitolain 15 §:ssä säädettyä työnohjausta.

Lapin hyvinvointialue koordinoi työnohjauspalveluita alueellaan. Hyvinvointialue tekee toiminnasta sopimuksen työnohjaajan kanssa.

Hyvinvointi- ja terveystarkastukset

Päätöiselle perhehoitajalle tulee järjestää mahdollisuus hyvinvointi- ja terveystarkastukseen joka toinen vuosi. Päätöisistä perhehoitajia ovat ne, jotka eivät käy ansiotyössä tai ole yrittäjiä, eivätkä näin ollen kuulu työterveyshuollon piiriin. Hyvinvointi- ja terveystarkastuksella tarkoitetaan perhehoidossa ”kliinisillä tutkimuksilla tai muilla tarkoituksenmukaisilla ja luotettavilla menetelmillä suoritettua hyvinvoinnin, terveydentilan ja toimintakyvyn tarkastusta sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvää terveydentilan selvittämistä ja neuvontaa”. Hyvinvointi- ja terveystarkastukset järjestetään hyvinvointialueen terveysasemilla. Tarkastukset ovat perhehoitajalle maksuttomia ja vapaaehtoisia.

Muu lakisääteinen tuki

Sosiaalihuoltolain mukaiset tukimuodot ja muut hyvinvointialueen peruspalvelut kuuluvat kaikille, myös perhehoitajalle ja hänen perheelleen ja sijoitettuna olevalle lapselle tai nuorelle. Muun muassa varhaiskasvatus sekä neuvolan, perheneuvolan, kotipalvelun ja koulun tukipalvelut kuuluvat siten myös sijaisperheille.

Perhehoitajan muu tuki

Muuta perhehoitajalle ja hänen perheelleen annettavaa tukea voi olla esimerkiksi kodinhoito- ja lastenhoitoapu, järjestöjen tieto ja tuki (esimerkiksi Perhehoitoliitto, ADHD-liitto, Kehitysvammaliitto), perhehoitajan Kiila-kuntoutus, yhteysneuvottelu ja vapaaehtoisten antama tuki. Osa perhehoitajalle annettavasta tuesta perustuu vertaisuuteen. Vertaisuuteen perustuva tuki voi olla esimerkiksi mentorointia, perhehoidon asiamestointia, vertaisryhmiä ja vertaisviikonloppuja, perhehoitajien paikallisyhdistysten toimintaa tai muuta järjestötoimintaa sekä tuettuja lomiam.

Vertaisuuteen perustuvassa tuessa ja mentoroinnissa on huomioitava perhehoitajan vaihtelovollisuus toimeksiantosuhteessa saaduista tiedoista. On mahdollista keskustella yleisesti perhehoitoon liittyvistä asioista, mutta lapsen ja hänen läheistensä tietoja ei saa

paljastaa. Jos haasteet lapsen kanssa aiheuttavat ongelmia, tulee kääntyä lasta auttavien ammattilaisten puoleen, yhteistyössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa.

Mentorointi

Perhehoidon mentorointi on kokeneen, mentorointikoulutuksen saaneen perhehoitajan antamaa asiantuntija-apua aloittelevalle tai haasteellisessa tilanteessa olevalle toiselle perhehoitajalle. Mentorointia voidaan käyttää esimerkiksi perhehoitajuuden aloitus- ja päättymisvaiheissa, haastavissa kasvatus- ja vuorovaikutustilanteissa sekä erilaisissa perhehoitajuuteen liittyvissä kriisitilanteissa. Mentoroinnista tehdään sopimus yhteistyössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai perhehoitajan vastuutyöntekijän, mentorin ja perhehoitajan kanssa. Lapsen sijoittanut hyvinvointialue maksaa mentorin palkkion ja matkakulut. Mentoroinnissa on muistettava perhehoitajan vaitiolovelvollisuus lapsen ja muiden henkilöiden tiedoista.

7.2 Tuki sijaissisarukselle

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsen oikeudet kuuluvat kaikille lapsille. Ne kuuluvat siis myös kaikille sijaisperheissä asuville lapsille. Sijaissisarukset, kuten perhehoitajien biologiset ja adoptoidut lapset tai muut perheeseen sijoitetut lapset, voivat parhaimmillaan olla merkittävä voimavara sijoitetulle lapselle. Vastavuoroisten, lämpimien sisarusuhteiden syntymisellä perhehoidossa voi olla sijoitetun lapsen elämänkaareissa ja muissa ihmissuhteissa pitkäkestoinen, myönteinen merkitys. Niin perhehoidon alkuvaiheessa kuin myöhemminkin on hyvä kuulla aina perheen kaikkien lasten ajatuksia, jotta lapsia voidaan tarvittaessa tukea sisarusuhteiden muodostamisessa ja ylläpitämisessä.

Perhehoitajan kotona vieraillessaan sosiaalitoimen edustajan on kiinnitettävä huomiota kaikkien perheen lasten kohtaamiseen. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja perhehoitajan vastuutyöntekijän tai perhehoidon tiimin muiden jäsenten vieraillessa perheessä yhdessä heillä on mahdollisuus jakaa huomiotaan lasten kesken ja esimerkiksi keskustella sijaissisarusten kanssa erikseen. Monet sijaissisarukset kaipaavat vertaistukea, toiset puolestaan eivät koe tarvitsevansa sitä. Sijaissisaruksille tarjottavan tuen tulee olla jatkuvasti saatavilla, monipuolista ja lähtökohdiltaan vapaaehtoista. Perheeseen sijoitettuja lapsia koskevat lastensuojelun päätökset koskettavat usein myös sijaissisarusten elämää ja arkea. Tämä tulee huomioida päätöksiä tehtäessä.

7.3 Tuki vanhemmalle ja hänen perheelleen

Vanhemmuus jatkuu huostaanoton jälkeen, vaikka olosuhteet ovatkin erilaiset. Myös huoltajuus säilyy lapsen vanhemmalla tai vanhemmilla. Vanhempien tukeminen ja uudenlaisen vanhemmuuden roolin löytäminen on tärkeää lapsen perhehoidon onnistumisen ja lapsen tulevaisuuden kannalta. Sijoitetun lapsen vanhemmalle tehdään oma asiakassuunnitelma, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon, kuten päihde- ja mielenterveyspalveluiden, kanssa. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä vastaa vanhemmille annettavan tuen kirjaamisesta lapsen asiakassuunnitelmaan ja tuen koordinoinnista. Vanhempien kanssa on sovittava yhteydenpidosta lapsen kanssa, mutta lapsen mielipide yhteydenpidosta on aina huomioitava.

Vanhemmalla on oikeus saada tarpeidensa mukainen monipuolinen tuki ja muu kunnassa tarjolla oleva hoito ja palvelu. Tämä tarkoittaa myös vanhemman motivointia ja psyykkisen tuen, kuten terapian, aktiivista järjestämistä yhteistyössä vanhemman ja ammatillisten verkostojen kanssa.

Lapsen vanhempaa tuetaan myös lasta sijoitettaessa. Vanhemman kanssa on hyvä keskustella kaikista niistä asioista, jotka vanhempi kokee tarpeellisiksi. Vanhempaa tuetaan muun muassa huostaanoton syiden poistumiseksi. Vanhemman itsetuntemusta ja ymmärrystä omasta tilanteestaan ja sen vaikutuksesta lapseen työstetään yhdessä vanhemman kanssa. Vanhemmalle tulee antaa tietoa siitä, mitkä ovat hänen oikeutensa sosiaalihuollon asiakkaana ja sijoitetun lapsen huoltajana, sekä mitkä ovat hänen velvollisuutensa lapsen sijaishuollon aikana. Pelkkä tiedon antaminen ei kuitenkaan riitä. Vanhempaa tuetaan myös velvollisuuksien toteuttamisessa. Vanhemmalle kerrotaan perhehoidon käytännöistä ja siitä, miten hän vanhempana voi tukea lasta ja edistää hänen hyvinvointiaan perhehoidon aikana. Vanhemman vuorovaikutusosaamisen kehittymistä tuetaan ja hänen hyvät puolensa ja taitonsa huomioidaan. Vanhempaa tuetaan vanhemmuuteen liittyvien kehityskohteiden tunnistamisessa ja motivoidaan häntä työskentelyyn. Keskeistä on viestittää jatkuvasti vanhemmalle, ettei hänen aikaisempi toimintansa määrittele hänen tulevaisuuttaan, vaan hänellä on mahdollisuus toimia jatkossa toisin ja vastuuta ottamalla myös jossain määrin korjata aiempia toimiaan.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on vastuussa lapsen edun mukaisesta yhteydenpidosta ja siitä sopimisesta. Hänen on myös tuettava lapsen yhteydenpitoa muihin lapselle lapsen itsensä mielestä läheisiin henkilöihin lapsen edun mukaisesti. Yhteydenpidon tukeen kuuluu lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän, vanhemman vastuutyöntekijän ja muun lastensuojelun työntekijän konkreettinen vuorovaikutuksen tuki esimerkiksi perhehoitajan tai vanhemman kotona tapahtuvilla lapsen tapaamisilla. Konkreettinen vuorovaikutuksen tuki tarkoittaa esimerkiksi tapaamisiin osallistumista ja tapaamisten kulun reflektointia yhdessä vanhemman kanssa.

8 Perhehoidon turvallisuus

Perhehoidossa olevalla lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Perhehoidon tavoitteena on muun muassa edistää lapsen perusturvallisuutta.

Turvallisuuteen kuuluu sekä fyysinen että psyykkinen turvallisuus. Ennakkovalmennusta edeltäen ja sen aikana selvitetään sijaisperheen olosuhteet ja fyysisten tilojen turvallisuus. Sijoitusprosessin aikana tehdään kotikäynti, jolloin on jo tiedossa, minkä ikäisestä lapsesta on kysymys. Sisätiloissa, pihassa ja lähiympäristössä, mukaan lukien koulutiet, on huolehdittava siitä, että tarpeenmukaiset turvajärjestelyt on tehty. Lisäksi otetaan huomioon lemmikit ja muut lapsen arkeen vaikuttavat tekijät. Psykkistä turvallisuuden tunnetta lisäävät perhehoitajan perheenjäsenten yhdenvertaisuus, johdonmukaiset kasvatusperiaatteet ja toisia kunnioittava vuorovaikutus.

Perhehoidon tulee olla turvallista kaikille osapuolille. Sijoitetun lapsen vanhemman pitää voida luottaa lapsen olevan turvassa ja perhehoitajien on saatava luottaa siihen, että heitä ei jätetä

yksin selviytymään vaikeista tilanteista, joita voivat kärjistää sekä sijoitettujen tai omien lasten oirehdinta että lapsen muiden läheisten kriisi. Arjen turvallisuuden lisäksi lapsen ja vanhempiensa tapaamisten aikaiseen turvallisuuteen tulee kiinnittää huomiota.

Hyvinvointialueen sosiaalityön tehtävänä on tukea kaikkia perhehoidon osapuolia hyvään vuorovaikutukseen. Hankalissa tilanteissa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän, perhehoitajan vastuutyöntekijän tai vanhemman vastuutyöntekijän rinnalle voi tulla työpäri ja mahdollisen lastensuojelun tiimin ammattitaito otetaan muutoinkin tehokkaaseen käyttöön. Esimerkiksi systeeminen työskentelytapa tuo jänteveyttä ja avoimuutta myös lasten läheisten kanssa työskentelyyn. Ammattilaisten ja perhehoitajien tulee toimia yhteistyössä keskenään lapsen edun toteutumiseksi, ja pyrkiä siihen vanhempien kanssa. Vanhempia tulee kannustaa yhteistyöhön. Hyvään yhteistyöhön ei kuulu sanallinenkaan uhkailu tai häirintä. Vanhempia on tuettava siihen, että he ymmärtäisivät esimerkiksi perhehoitajiin kohdistamiensa sanallisten tai muunlaisten tekojen vaikuttavan lapsen turvallisuuden tunteeseen. Tarvittaessa väkivallan uhasta ilmoitetaan välittömästi poliisille. Lapsen siirtäminen pois sijaisperheestä tai perhekodista on viimesijainen keino tilanteen turvaamiseksi myös siinä tilanteessa, että uhka kohdistuu lapseen. Jatkuvuuden turvaamiseksi kaikki muut lapsen ja sijaisperheen tai perhekodin turvallisuutta lisäävät keinot on käytettävä ennen sijaishuoltopaikan muutosta.

Perhehoitajien ja vanhempien hyvä yhteistyö ja rinnakkainen vanhemmuus nähdään merkittävänä tekijänä lapsen näkökulmasta, sillä se luo lapselle jatkuvuuden ja turvallisuuden tunnetta sekä vahvistaa lapsen kiinnittymistä sijaisperheeseen. Vanhemman tukeminen vahvistaa mahdollisuutta hyvään yhteistyöhön.

Huostaanoton valmistelussa tulee joskus eteen tilanteita, jolloin yhteistyö voi osoittautua niin vaikeaksi, että turvallisuuden kannalta on parempi anoa turvakieltoa Digi- ja väestötietovirastolta lapsen olinpaikan salaamiseksi. Hakijana on näissä tilanteissa hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaava toimielin lapsen laillisena edustajana. Turvakielto voidaan myöntää, jos henkilön turvallisuuteen kohdistuu ilmeinen uhka. Myös lapsen olinpaikan ilmoittamatta jättäminen vanhemmille tai huoltajille lastensuojelulain nojalla voi tulla kyseeseen.

8.1 Tiedon antaminen, salaaminen ja säilyttäminen

Tiedon salaamiseen, tiedon antamiseen että tiedon säilyttämiseen liittyvät ratkaisut liittyvät perhehoidon turvallisuuteen. Lastensuojelusta tulee antaa perhehoitajalle sellaiset lasta koskevaa tietoa, jotka ovat välttämättömiä lapsen asianmukaisen hoidon järjestämiseksi perhehoidossa.

Mikäli vasta arvioidaan perhehoitajan sopivuutta tietylle lapselle sijaisvanhemmaksi, eikä toimeksiantosopimusta ole vielä tehty, voidaan välttämättömiä tietoja luovuttaa sosiaalihuollon asiakaslain 17 § 4 momentin nojalla. Sijoituksen jo tapahduttua tietoa voidaan antaa yhtä laajasti tai suppeasti sijaishuollon muodosta riippumatta. Perhehoitajan on tärkeää saada kaikki lapsen hoidon kannalta välttämättömät tiedot, jotta hän voi parhaalla mahdollisella tavalla tukea lasta. Perhehoidon turvallisuuden ja asiakassuunnitelmaan kirjattujen perhehoidon tavoitteiden toteutumisen mahdollistamiseksi perhehoitajan on saatava lapsen hoitamista varten lapsesta,

hänen menneisyydestään ja hänen verkostostaan riittävästi tietoa. Myös muut lapsen kanssa työskentelevät tahot, kuten varhaiskasvatuksen ja koulun henkilökunta, tarvitsevat tietoa lapsesta. On lapsen etu, että ne tahot, jotka ovat läsnä hänen arjessaan, voivat kohdata hänen yksilölliset tarpeensa ja ennaltaehkäistä esimerkiksi tilanteita, joissa lapsi kuormittuu liikaa.

Ensisijaista on, että lapsi ja hänen vanhempansa ovat mukana, kun lasta koskevaa tietoa luovutetaan perhehoitajalle. Toissijaisesti pyydetään lupa tietojen luovuttamiseen. Jos alaikäinen kykenee ymmärtämään asian merkityksen, suostumus häntä itseään koskevien tietojen luovuttamiseen on pyydettävä häneltä itseltään, muutoin suostumuksen antaa hänen laillinen edustajansa. Lapsen asiakastiedoissa on yleensä myös muita perheenjäseniä koskevia tietoa ja heiltä tulee kysyä suostumus tietojen luovuttamiseen.

On tilanteita, jolloin yhden tai kaikkien osapuolten suostumusta ei saada tai sitä ei voida pyytää. Esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi joudutaan sijoittamaan kiireellisesti perhehoitoon perheen sisäisen pahoinpitely- tai hyväksikäyttökriisin epäilyn vuoksi, voidaan olla ilmaisevasti lapsen olinpaikkaa vanhemmalle. Tällöin voi olla kyseessä tilanne, jolloin vanhemmilta ei voida pyytää suostumusta.

Lapsen ja hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajan pyytäessä lastensuojelun asiakasasiakirjoja nähtäväkseen, tulee heidän pyytää niitä lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä. Hyvinvointialueen tulee rekisterinpitäjänä informoida asiakkaita (lasta ja hänen laillista edustajaansa), mihin henkilörekisteriin lasta koskevat tiedot tallennetaan.

Sosiaalihuollon asiakkaan hyvään kohteluun kuuluu myös asiakkaasta kerättyjen ja asiakkaaseen liittyvien tietojen oikeanlainen säilytys. Sosiaalihuollon asiakkaalla ja hänen laillisella edustajallaan on asiakirjojen säilyttämiseen liittyen oikeus saada tietää, mihin henkilörekisteriin asiakasta koskevat tiedot tallennetaan. Sosiaalihuollon asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta tai muusta yksityisestä henkilöstä, ovat salassa pidettäviä. Salassa pidettävää asiakirjaa tai sen kopiota tai tulostetta siitä ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle eikä antaa sitä teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tavalla sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi. Niin perhehoitaja kuin perhehoitoon liittyvät viranomaiset ja työntekijät ovat vastuussa siitä, miten asiakirjoja säilytetään.

8.2 Kriisi- ja väkivaltatilanteet

Perhehoidon kriisi- tai väkivaltatilanteita tulee pyrkiä ehkäisemään ennalta. Jos lapsella on esimerkiksi taipumus reagoida väkivaltaisesti tietyn tyyppisissä tilanteissa, tulee tilanteita perhehoidossa ennakoida, ja tarvittaessa hakea yhteistyössä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa apua toimintakäytäntöihin. Perheessä voi tulla eteen haastavia tilanteita, joissa normaalit kotikasvatuksen periaatteet ja käytännöt eivät tunnu riittävän. Tällöin perhehoitajalla on sekä oikeus saada että velvollisuus hakea tukea ja apua kotikasvatukseen, sisarusuhteisiin ja perhehoitajien jaksamiseen.

Perhehoitajan perheessä ja lähipiirissä voi sattua kriisitilanne, joka välillisesti vaikuttaa perhehoidossa olevaan lapseen. Perhehoitajan tulee ilmoittaa lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle kriisitilanteista, jotta sosiaalityöntekijällä on ajantasainen tieto lapsen

asioista ja elämästä. Perhehoitajan, hänen perheensä ja sijoitetun lapsen tulee saada sekä ottaa vastaan asianmukaisia palveluja, tukitoimia ja kriisiapua. Perhehoitajien erotilanteissa tai perhehoitajan kuollessa tilannetta selvitetään sijaisperheen, sosiaalityöntekijän ja lapsen läheisten kanssa tai tarpeenmukaisen kriisiavun ja terapiatuen turvin, jotta lapsen kannalta mahdollisimman hyvä ratkaisu löytyy ja osapuolet saavat apua yllättävässä tilanteessa.

Akuuteissa kriisi- ja väkivaltatilanteissa otetaan yhteyttä asiasta vastaavaan viranomaiseen ja palveluihin (sosiaalipäivystys, poliisi, ambulanssi, pelastuslaitos). Kriisien jälkihoidossa huomioidaan koko perhe.

Perhehoitajan on kriisitilanteissa Lapin hyvinvointialueella otettava yhteyttä ensisijaisesti lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään ja toissijaisesti perhehoidon vastuutyöntekijään. Virka-ajan ulkopuolella tulee ottaa yhteys Lapin sosiaalipäivystykseen puh. 040 7266 965.

Lapsen katoaminen

Perhehoitoon sijoitetun lapsen kadotessa perhehoitajan tulee ottaa yhteyttä poliisiin tai hätäkeskukseen ja toimia saatujen ohjeiden mukaisesti. Tämän jälkeen hänen tulee viipymättä ilmoittaa asiasta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle sekä perhehoitolain 21 § mukaisen ilmoitusvelvollisuuden mukaan myös hänelle määrätylle vastuutyöntekijälle. Perhehoitajalla on mahdollisuus saada itselleen kriisitilanteissa myös perhehoitolain 15 § määrittämää tukea ja tavata vastuutyöntekijänsä.

Lapsen kuolema

Perhehoitoon sijoitetun lapsen menehtyessä perhehoitajan tulee olla yhteydessä poliisin/hätäkeskukseen ja toimia näiltä tahoilta saatujen ohjeistusten mukaisesti. Perhehoitajan tulee ilmoittaa tapauksesta myös lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle ja perhehoitajan omalle vastuuhenkilölle. Viranomaisten tulee tiedottaa asiasta viipymättä lapsen huoltajille. Kriisitilanteissa perhehoitajalla on mahdollisuus saada myös itselleen ja perheelleen perhehoitolain 15 §:n määrittämää tukea ja ohjausta.

9 Perhehoidon muutostilanteet

9.1 Sijaishuoltopaikan muutos

Sijaishuoltopaikan muutos tulee toteuttaa mahdollisimman suunnitelmallisesti kaikkia osapuolia tukien. Muutos toteutetaan aina huomioiden lapsen yksilölliset tarpeet ja etu. Vaikka kyseessä olisi suunniteltu muutos, se on kaikille osapuolille, niin lapselle, perhehoitajalle, vanhemmille että (sijais)sisaruksille, totuttelemista vaativa asia, johon he tarvitsevat tukea. Lapsen yhteydenpidosta hänelle läheisiksi tullessiin sijaisperheen jäseniin on sovittava lapsen edun mukaisella tavalla.

Sijaishuoltopaikan muutos voidaan tehdä kiireellisenä esimerkiksi kriisitilanteessa. Silloin hyvinvointialueen tarjoama tuki kaikille osapuolille on yhtä tärkeä ja usein erityisen tarpeellinen.

9.2 Perheen jälleenyhdistäminen

Laki velvoittaa arvioimaan huostassapidon jatkamisen edellytyksiä lapsen asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä, lapsen tai huoltajan hakiessa huostassapidon lopettamista tai kun se muutoin osoittautuu tarpeelliseksi. Huostassapidon lakkaaminen ja perheen jälleenyhdistäminen ei kuitenkaan saa olla lapsen edun vastainen. Huomioon on otettava muun muassa sijaishuollon kesto aika, lapsen ja perhehoitajan välillä vallitsevan kiintymyssuhteen laatu, lapsen ja hänen vanhempiansa välinen kanssakäyminen sekä lapsen mielipide.

Perheen jälleenyhdistäminen on suunnitelmallinen, kaikkien osapuolien tiedossa oleva ja riittävän pitkäkestoinen prosessi, jonka aikana osapuolet voivat kasvaa muuttuvaan tilanteeseen. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on vastuussa prosessista ja huolehtii siitä, että eri osapuolet tietävät roolinsa ja velvollisuutensa jälleenyhdistämiseen liittyen. Tavoitteita ja niiden toteutumista arvioidaan ja seuraavaan vaiheeseen edetään, jos tavoitteet ovat toteutuneet.

Turvallisten ja pysyvien ihmissuhteiden merkitys on huostaanotetulle lapselle erityisen suuri, koska hänellä on usein jo sijaishuollon alkaessa taustallaan epävakaita ja epäsuotuisia ihmissuhteita ja kasvuolosuhteita. Mitä useampia muutostilanteita lapsi kohtaa, sitä huonommin hän yleensä pystyy selviytymään niistä. Huostassapidon lopettamista on valmisteltava vähintään yhtä huolellisesti kuin huostaanottoa. Pitkään jatkuneen huostassapidon ja sijoituksen päättymisen vaikutukset lapsen kehitykselle on arvioitava erityisen huolellisesti.

Perheen jälleenyhdistämisen prosessissa kaikki osapuolet tarvitsevat tukea. Kuten perhehoitoon siirtyessään tai sijaishuoltopaikan muuttuessa, myös vanhempien luokse palatessaan lapsi kokee suuren muutoksen, joka voi sisältää myönteisten tunteiden lisäksi myös vaikeita tunteita. Lapsi voi esimerkiksi surra eroa perhehoitajistaan, sijaissisaruksistaan, perheen lemmikeistä ja asuinalueen ystäväistä sekä kokea pelkoa näiden asioiden menettämisestä samalla tavoin, kun hän on kokenut menetystä sijaishuoltoon siirtyessään. Lasta on jälleen tuettava oman historian ja hänelle tärkeiden ihmisten, asioiden ja tavaroiden säilymisessä ja hänen vaihtelevia tunteitaan on kuunneltava aidosti ja kiinnostuneena.

Perhehoitajat ja sijaissisarukset tarvitsevat myös tukea jälleenyhdistämisprosessissa monenlaisten tunteiden käsittelyyn. Perhehoitajalle ja/tai sijaisperheelle tulee järjestää heidän tarvitsema tuki. Heitä tulee kannatella luopumisen ja muutokseen liittyvän epävarmuuden keskellä. Tukimuodot valitaan yhdessä perhehoitajien kanssa ennen jälleenyhdistämisen alkamista ja niitä voidaan täydentää prosessin aikana.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tulee huomioida perheen jälleenyhdistämistä (tai sijaishuoltopaikan muutosta) toteuttaessaan, miten yhteydenpitoa sijaisperheen ja lapsen välillä jatkossa edistetään ja tuetaan. Tuomioistuimien voi vahvistaa lapselle oikeuden tavata hänelle erityisen läheistä henkilöä, jonka kanssa hänellä on lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava vakiintunut suhde. Määräys voidaan panna täytäntöön, kuten muutkin määräykset tapaamisoikeudesta.

Huostaanoton purkutyöskentelyn aikana ja ennen perheen jälleenyhdistämistä on tärkeää, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja/tai vanhemman vastuutyöntekijä ovat

muodostaneet vanhempaan luottamuksellisen suhteen. Vanhemman kanssa on käytävä keskustelua, että omien epävarmuuksien esille nostaminen ei ole este kotiutukselle, vaan päinvastoin merkki vanhemman vahvuudesta ja kyvystä tunnistaa ja käsitellä tunteita, eli vanhemmuuden taidoista, joista myös lapsi hyötyy. On tärkeää, että tuki jatkuu muuton jälkeen ja että vanhemmalla ja lapsella on tieto, mistä he voivat pyytää apua jatkossa.

9.3 Jälkihuolto ja itsenäistyminen

Lapsella on oikeus jälkihuoltoon sijaishuollon jälkeen. Oikeus koskee myös tilannetta avohuollon sijoituksen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja on kohdistunut lapseen yksin. Sijaishuolto päättyy viimeistään täysi-ikäistymiseen. Jälkihuolto voidaan järjestää myös perhehoitona.

Perhehoitona toteutettavasta jälkihuollosta tehdään päätös ja perhehoitajan kanssa tehdään määräaikainen toimeksiantosopimus. Perhehoitoa voidaan tarjota myös lyhytaikaisesti esimerkiksi siten, että muutoin itsenäisesti elävä nuori viettää viikonloppuja ja tai loma-aikoja perhehoidossa. Perhehoitoa voidaan tarjota myös nuoren omaan kotiin osavuorokautisena perhehoitona, nuoren itsenäistymisen tuen palveluna. Sijaisperhe voi myös toimia jälkihuollon aikana nuoren tukiperheenä.

Jälkihuoltoon siirtymistä valmistellaan hyvissä ajoin, esimerkiksi lapsen täyttäessä 16–17 vuotta, yhteistyössä lapsen, perhehoitajan ja vanhempien kanssa. Lapsen toiveista ja suunnitelmista keskustellaan, muodostetaan tavoitteet ja tehdään suunnitelma niiden toteutumiseksi sekä sovitaan käytännön järjestelyistä.

Itsenäistymisvarat

Kun lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena, huostaanotettuna tai jälkihuoltona, on hänen itsenäistymistään varten kalenterikuukausittain varattava määrä, joka vastaa vähintään 40 % hänen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 14 §:ssä tarkoitetuista tuloistaan, korvauksistaan tai saamisistaan. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon. Mikäli lapsella tai nuorella ei ole itsenäistymisvaroja kerryttäviä tuloja tai ne ovat riittämättömät, tulee sosiaalitoimen tukea sijoituksen päättyessä tarpeellisilla itsenäistymisvaroilla asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa.

Sosiaalihuollosta päättävä toimielin voi päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdan. Ne on kuitenkin maksettava viimeistään nuoren täyttäessä 25 vuotta. Nuorta tulee ohjata ja tukea itsenäistymisvarojen käytön suunnittelussa. Toimielimen tulee antaa selvitys itsenäistymisvarojen kertymisestä ja maksamisesta sijoituksen päätyttyä ja huoltajan, edunvalvojan tai 15-vuotiaan lapsen sitä pyytäessä myös sijoituksen aikana.

Itsenäistymisvaroja kerryttävät lapsen tulot, korvaukset ja saamiset ovat luonteeltaan sellaisia, että ne on tarkoitettu lapsen hoitoon tai huoltoon. Ne voivat olla esimerkiksi:

- elatusapu
- elatustuki
- eläkkeet (esimerkiksi perhe-eläke)
- elinkorot
- pääomatulot, muut hänestä maksettavat jatkuvat tai kertakaikkiset tulot, korvaukset ja saamiset.

9.4 Adoptio

Sijoitetun lapsen ja perhehoitajan välinen suhde voidaan vahvistaa adoptiolla. Adoption seurauksena lapsen juridinen vanhemmuus siirtyy adoptiovanhemmille. Adoption vahvistaminen on mahdollista, mikäli kaikki osapuolet siihen suostuvat. Osapuolia ovat 12 vuotta täyttänyt lapsi, vanhempi ja tuleva adoptiovanhempi. Adoptiota ei voida vahvistaa vastoin 12 vuotta nuoremman lapsen tahtoa, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota. Poikkeuksellisista syistä adoptio on mahdollista vahvistaa ilman biologisen vanhemman suostumustakin.

Kaikki adoption osapuolet saavat lakisääteistä adoptioneuvontaa, jonka aikana he voivat pohtia omalta osaltaan haluavatko asian etenevän. Adoptioneuvontaa voi saada hyvinvointialueen sosiaalitoimesta tai Pelastakaa Lapset ry:n aluetoimistoista. Jos lapsen etu on tai saattaa olla ristiriidassa huoltajan tai edunvalvojan edun kanssa, tuomioistuimen on määrättävä lapselle adoptioasiaan edunvalvoja. Adoptio vahvistetaan käräjäoikeudessa, mikäli adoption katsotaan olevan lapsen edun mukainen. Kun adoptio on vahvistettu, perhehoitopalkkion ja kulukorvauksen maksaminen päättyy.

Tuomioistuin voi adoption vahvistamisen yhteydessä tai sen jälkeen päättää, että adoptiolapsella on oikeus tavata aikaisempaa vanhempaansa tai pitää häneen muulla tavoin yhteyttä, jollei ole aihetta olettaa, että yhteydenpito olisi vastoin lapsen etua. Adoptioneuvonnan antaja arvioi lapsen edun toteutumista sekä avustaa sopimuksen laatimisessa ja tukee sen toteutumista.

Sijoitettu nuori voidaan adoptoida sijaisperheeseen myös täysi-ikäisenä. Tällöin hakemus tehdään käräjäoikeuteen vapaamuotoisesti nuoren ja perhehoitajien yhteisellä hakemuksella.

10 Perhehoidon valvonta

Sijoitetun lapsen oikeus on, että hänen hoitoaan, huolenpitoaan ja muita sijoitukseen liittyviä olosuhteita valvotaan *säännöllisesti* omavalvonnan lisäksi ulkopuolelta. ”Hoidolla” tarkoitetaan kaikkea lapsen kokemukseen vaikuttavaa toimintaa sijaishuoltopaikassa. Lastensuojelulaissa säädetään sijaishuollon valvonnasta (79 §) ja perhehoitolaissa perhehoidon valvonnasta (22 §).

Perhehoidon valvonnan voi jakaa ennakkolliseen, suunnitelmalliseen ja reaktiiviseen valvontaan. Sisällöllisesti valvonta voi olla laillisuusvalvontaa eli toiminnan lainmukaisuuden seuranta ja valvontaa sekä toiminnan tarkoituksenmukaisuuden seuranta ja valvontaa. Lapsen sijoittaneen hyvinvointialueen tehtävänä on valvoa, että lapsen sijoitus perhehoitoon toteutuu lain mukaisesti ja lapsi saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka hyvinvointialueen on järjestettävä. Tästä vastaa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Valvonta tulee toteuttaa lapsikeskeisesti lasta osallistaen sekä varmistaen lapsen oikeuksien toteutuminen. Työntekijöiden käytössä tulee olla konkreettisia lapsilähtöisiä työskentelymenetelmiä sekä mahdollisuus tavata lasta ja perhettä riittävän usein, jotta valvonta voidaan toteuttaa asianmukaisesti. Sijaisperheisiin tehdään kotikäyntejä säännöllisesti ja siten, että kaikki sijaisperheen jäsenet ja perheen ihmissuhteet tulevat huomioituiksi. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä käy myös vanhempien kanssa keskusteluja lapsen hyvinvoinnista.

Kaikkien perhehoidon osapuolten tulee olla tietoisia lastensuojelun oikeussuojakeinoista. Lapsella tulee olla tieto omien oikeuksiensa lisäksi siitä, mikä on hyvää ja hyväksyttävää kohtelua. Hänellä tulee myös olla tieto tahoista, joiden puoleen hän voi kääntyä, mikäli kokee joutuneensa kohdelluksi väärin. Valvontaan kuuluu lasten kuuleminen, joka edellyttää luottamuksellista suhdetta ja vuorovaikutusta. Valvojan, toimivaltaisen viranomaisen tehtävänä on muun muassa kuulla lapsia ja kyseiselle viranomaiselle tulee taata pääsy sijaishuoltopaikkoihin.

Aluehallintovirasto (AVI) ja Valvira ohjaavat ja valvovat toiminta-alueellaan olevan hyvinvointialueen toiminnan lainmukaisuutta. Toimeksiantosuhteinen perhehoito rinnastetaan julkisen sektorin itsensä tuottamiin palveluihin, joten toimeksiantosuhteiseen perhehoitoon ei sovelleta lakia yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011). Toimeksiantosuhteisen perhehoidon valvonta kuuluu sijaisperheen asuinkunnan hyvinvointialueen, sijoittajahyvinvointialueen sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuulle. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän rooli erityisesti toimeksiantosuhteisen perhehoidon valvonnassa muodostuu merkittäväksi.

Hyvinvointialueen sosiaalihuollon toimintayksiköllä tai muulla toimintakokonaisuudesta vastaavalla taholla tulee olla omavalvontasuunnitelma oman toiminnan laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamiseksi.

10.1 Ennakollinen ja suunnitelmallinen valvonta

Toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa rekrytointi ja ennakkovalmennus ovat ennakollisen valvonnan tärkeimpiä muotoja. Ennakollista valvontaa on myös kaikkien osapuolten näkökulmasta hyvin toteutettu sijoitusprosessi. Lapin hyvinvointialue toteuttaa ennakollista valvontaa järjestämällä perhehoidon PRIDE – ennakkovalmennuksia.

Suunnitelmallisia valvontakäyntejä tehdään ennalta sovitulla, esimerkiksi vuosittaisella tapaamisella, jossa käydään yhdessä läpi perhehoitoon liittyviä asioita. Perhehoidon onnistumisen ja laadun kannalta vastuutyöntekijän yhteydenpito, toimiva yhteistyö sekä oikea-aikainen ja oikeanlainen tuki ovat ratkaisevan tärkeitä. Yhteistyön ja tuen toimiessa myös

perhehoidon arviointi ja valvonta voivat toteutua tarkoitetulla tavalla. Perhehoidon valvonnan painopisteenä on perhehoidon riittävän tuen järjestäminen, jotta puutteiden tai epäkohtien ilmaantuminen pystytään ehkäisemään ennalta tai niihin voidaan puuttua varhaisessa vaiheessa.

Perhehoitajalle tulee antaa ohjausta ja tukea. Suunnitelmallinen ohjaus, jossa sosiaalityöntekijä tai perhehoitajan vastuutyöntekijä yhdessä perhehoitajan kanssa käyvät läpi ja suunnittelevat toimintamalleja haasteellisiin tilanteisiin kuten esimerkiksi lapsen raivokohtauksiin tai karkaamistilanteisiin, voi vähentää jälkikäteisen eli reaktiivisen valvonnan tarvetta. Toimiva vuorovaikutus perhehoidon osapuolten välillä lisää osapuolten luottamusta sekä halua ja valmiuksia tehdä yhteistyötä. Tämä tarkoittaa perhehoitajan, sijoitetun lapsen ja perhettä tukevan ammattilaisen yhteydenpidon säännöllisyyttä sekä lapselle sopivia kanavia saada yhteys vastuusosiaalityöntekijään ja läheiseen ihmiseen. Perhehoidon turvallisuuden ja laadun varmistamiseksi myös perhehoitajien biologisilla tai adoptoiduilla lapsilla ja muilla sijoitetuilla lapsilla tulee olla suora kontakti joko lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään tai perhehoitajalle määrättyyn vastuutyöntekijään.

Valvonnan ja ohjauksen yhteydessä tulee arvioida ja kartoittaa sekä lapsen osallisuutta perheessä että perhehoitajan valmiuksia toimia perhehoitajana. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja perhehoidon vastuutyöntekijä voivat valvontakäynneillä arvioida perhehoitajan valmiuksia. Erityistä huomiota kiinnitetään sijaisperheen kotona ilmapiiriin ja lapsen tasavertaiseen asemaan perheen muihin jäseniin nähden.

Perhehoitoa seurataan myös arvioimalla perhehoidolle asetettuja tavoitteita yhteistyössä perhehoitajan kanssa. Perhehoitajalle annetaan etukäteen täytettäväksi valvontakäyntiin liittyvät asiakirjat, jotka käydään valvontakäynnillä yhdessä keskustellen läpi. Perhehoitajat voivat myös arvioida omaa toimintaansa esimerkiksi itsearviointilomakkeella, jonka pohjalta perhehoitaja ja perhehoitajan vastuutyöntekijä käyvät keskustelun vuosittain tai tarpeen mukaan myös tiheämmin.

10.2 Reaktiivinen valvonta

Ennakollinen ja suunnitelmallinen ohjaus ja valvonta ovat ensisijaisia laadun varmistamisen keinoja. Sen lisäksi perhehoitoon voi kohdistua epäkohtaan puuttuvaa valvontaa. Valvontakäynti voi perustua ilmoitukseen, joka koskee perhehoidon laatuun liittyvää huolta. Hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaava toimielin voi tarkastaa sijaisperheen toiminnan ja tilat silloin, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy. Syy voi olla esimerkiksi lapselta tai hänen läheiseltään saatu tieto epäkohdasta, heiltä tullut pyyntö tehdä tarkastuskäynti tai muu kunnalle tullut ilmoitus, jossa epäillään sijaisperheessä olevan tarkastusta vaativia epäkohtia.

Tarkastus voidaan tehdä ennalta ilmoittamatta. Tarkastaja on päästettävä kaikkiin sijaisperheen kodin tiloihin. Tarkastuksesta on pidettävä pöytäkirjaa. Tarkastajalla on oikeus ottaa valokuvia tarkastuksen aikana. Jos perhehoitajan koti tai sijaisperheessä annettu hoito ja kasvatus todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, sosiaalitoimen on pyrittävä ohjauksen avulla saamaan aikaan korjaus asiassa. Jollei korjausta ole asetetussa määräajassa tapahtunut, sosiaalitoimen on tällöin huolehdittava, että lapsen hoito järjestetään hänen etunsa ja tarpeidensa mukaisella tavalla. Tarvittaessa lapsi siirretään hänen tarpeitaan vastaavaan muuhun sijaishuoltopaikkaan.

Toimeksiantosuhteisella perhehoitajalla on velvollisuus tehdä ilmoitus toiminnasta vastaavalle taholle, jos sijoitetun lapsen sosiaalihuollon toteutumisessa on epäkohtia tai epäkohdan uhkaa. Ilmoitus tehdään lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Ilmoituksen vastaanottaneen henkilön on ilmoitettava asiasta hyvinvointialueen sosiaalihuollon johtavalle viranhaltijalle. Ilmoitus voidaan tehdä salassapitosäädösten estämättä.

Jos lapsen sijoittanut hyvinvointialue havaitsee sijaishuoltoapaikan toiminnassa sellaisia epäkohtia tai puutteita, jotka voivat vaikuttaa sijoitettujen lasten hoitoon tai huolenpitoon, sen tulee salassapitovelvoitteiden estämättä ilmoittaa asiasta viipymättä sijoittaneelle hyvinvointialueelle ja aluehallintovirastolle sekä tiedossaan oleville muille lapsia samaan sijaishuoltoapaikkaan sijoittaneille hyvinvointialueille.

10.3 Muistutus ja kantelu

Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus tehdä muistutus tai kannella saamastaan sosiaalihuollon palvelusta. Ennen muistutuksen tai kantelun tekemistä on suositeltavaa selvittää asiaa palvelua antaneessa yksikössä. Sosiaalihuollossa saamaansa kohteluun tai sosiaalihuollon laatuun tyytymätön voi tehdä muistutuksen kyseiseen toimintayksikköön. Myös lapsen huoltaja, edunvalvoja tai muukin lapselle läheinen henkilö voi tehdä muistutuksen. Sosiaalitoimessa muistutuksen voi tehdä hyvinvointialueen sosiaalitoimen johdolle. Hyvinvointialueen on nimettävä sosiaaliasiamies, joka neuvoo asiakkaita heidän asemaansa ja oikeuksiinsa liittyvissä kysymyksissä.

Sosiaalityöntekijän tehtävänä on sekä valvoa perhehoidon lainmukaisuutta ja sitä, että se vastaa ko. lapsen tarpeisiin, että toimia, jos hoidossa on puutteita. Ensisijaisesti sosiaalityöntekijä keskusteleo perhehoitajan kanssa ohjaten tätä ja selvittää samalla, mitä tukea perhehoitaja mahdollisesti tarvitsee. Perhehoitajan tehtävä on kuitenkin julkinen hallintotehtävä ja siksi muistutuksen voi tarvittaessa tehdä myös perhehoitajaa koskien.

Jokainen voi tehdä kantelun aluehallintovirastoon, jos ajattelee viranomaisen, siihen palvelussuhteessa olevan tai muun julkista hallintotehtävää hoitavan menetelleen lainvastaisesti tai jättäneen velvollisuuden täyttämättä. Valvira tutkii kantelut, kun kyseessä ovat periaatteellisesti tärkeät ja laajakantoiset asiat, usean aluehallintoviraston toimialuetta tai koko maata koskevat asiat sekä asiat, joita aluehallintovirasto on esteellinen käsittelemään. Vaikka Valvira ja aluehallintovirastot eivät valvo toimeksiantosuhteessa toimivia perhehoitajia, ne valvovat hyvinvointialueen ja lapsen asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden toimintaa esimerkiksi suhteessa sijaisperheeseen sijoitettuun lapseen.

Ylimpiä laillisuusvalvoja Suomessa ovat eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri. Heidän tulee valvoa, että viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan he valvovat perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Jokainen voi tehdä kantelun oikeusasiamiehelle, jos katsoo valvottavan tahon menetelleen tehtävässään lainvastaisesti tai jättäneen täyttämättä velvollisuutensa. Valvonta-asia voidaan

ottaa käsittelyyn myös oikeusasiamiehen omasta aloitteesta. Eduskunnan oikeusasiamies voi tehdä myös tarkastuksia valvontansa piiriin kuuluvissa asioissa. Myös oikeuskansleri voi käsitellä hänelle osoitettuja kanteluita ja suorittaa tarkastuksia toimivaltaansa kuuluvissa asioissa, kuten viranomaisissa ja laitoksissa. Toimeksiantosuhteinen perhehoito ei kuulu suoraan kummankaan valvonnan piiriin, mutta lastensuojeluviranomaisen toimintaan kohdistuvan valvonnan kautta valvonta voi kohdistua myös perhehoitoon.

11 Vanhemman velvollisuudet ja oikeudet

Tässä luvussa käsitellään vanhempien velvollisuuksia ja oikeuksia suhteessa perhehoidossa olevaan lapseen. Vaikka lapsi on sijoitettuna kodin ulkopuolelle, vanhempien elatusvelvollisuus ei lakkaa. Tulojen mukaan laskettava hoitokustannusten korvaus voidaan periä molemmilta vanhemmilta. Elatusmaksu määräytyy lapsen elatuksesta annetun lain mukaisesti.

Huostaanotto ei siirrä eikä poista vanhemman huoltajuutta. Lapsen huoltajalla on oikeus päättää lapsen uskonnosta, kansallisuudesta ja nimestä. Tämä edellyttää kuitenkin lausuntoa sosiaaliviranomaiselta, ettei lapsen identiteettiä tarpeettomasti tai toistuvasti horjuteta. Myös lapsen uskonnollinen itsemääräämisoikeus on huomioitava iän ja kehitystason myötä.

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi päättää lapsen olinpaikasta, hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta sekä näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Huoltajalla on oikeus osallistua näitä asioita koskevaan keskusteluun, ellei kyseessä ole esimerkiksi kiireellisestä terveydenhuollon toimenpiteestä. Samoin edellytyksin huoltajalla on oikeus osallistua lapsen asioita koskevaan päätöksentekoon lapsen kouluopetuksen järjestämisestä. Huoltajalla on oikeus tulla kuulluksi ja saada kertoa omat käsityksensä siitä, miten ja missä opetusta tulisi lapselle antaa, kun lapselle järjestetään hänen tarpeittensa mukaista opetusta.

Huostaanottoasiassa huoltajalla on oikeus tiedonsaantiin asianosaisjulkisuuden nojalla, vaikka lapsi olisi kieltänyt tietojen luovuttamisen vanhemmilleen ja huoltajilleen. Sijoituksen aikana huoltajalla on oikeus saada tietoa lapsensa asioista, ellei tiedon luovuttamiselle ole rajoitusperustetta muun muassa lapsen edun vaarantumisen vuoksi. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tiedottaa huoltajalle ratkaisuisista, jotka vaikuttavat oleellisesti lapsen elämään. Myös perhehoitaja tai muun sijaishuoltopaikan edustaja kertoo esimerkiksi lapsen ja huoltajan yhteydenpidon yhteydessä lapsen arjen olennaisista ajankohtaisista asioista. Tietojen luovuttamisesta julkisuuslain nojalla päätetään kuitenkin sosiaalitoimissa.

Vanhemmalla on sijoituksen aikana oikeus pitää yhteyttä lapseen asiakassuunnitelmassa sovitulla tavalla. Jos lapsen vanhempi on eri mieltä yhteydenpidon määrästä tai muodosta siten että asiasta ei päästä sopimukseen, hänellä on oikeus saada sosiaalityöntekijältä valituskelpoinen yhteydenpidon rajoittamispäätös, johon hän voi hakea muutosta.

Huoltajalla on myös oikeus toimia lapsen edunvalvojana taloudellisissa asioissa sekä oikeus käyttää lapsen puolesta puhevaltaa kaikissa lapsen omaisuutta ja taloutta koskevissa asioissa ja

esimerkiksi nostaa varoja lapsen omalta pankkitililtä. Huoltajalla ei ole oikeutta puuttua holhoustoimilain mukaan määrätyn lapsen taloudellisten asioiden edunvalvojan määräysvallassa oleviin varoihin (tällaisia voivat olla esimerkiksi perintövarat ja henkivakuutuskorvaukset).

Perhehoidossa olevan lapsen vanhemmilla on oikeus lastensuojelun tukeen ja muun sosiaali- ja terveydenhuollon tukiin ja palveluihin. Huostaanotetun lapsen vanhemmille on laadittava vanhemmuuden tukemiseksi erillinen asiakassuunnitelma, jollei sen laatimista ole pidettävä tarpeettomana. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kuten päihde- ja mielenterveyspalvelujen kanssa.

12 Perhehoitajan velvollisuudet ja oikeudet

Perhehoitajalla on velvollisuus turvata lapselle hyvä hoito ja kasvatusta sekä ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen huolenpito ja valvonta. Perhehoitajalla on velvollisuus edistää lapsen oikeuksien toteutumista sekä tukea ja edesauttaa lapsen ja hänen vanhempiensa sekä muiden lapselle läheisten henkilöiden välistä yhteydenpitoa siten kuin asiakassuunnitelmassa on sovittu.

Perhehoitajalla on velvollisuus edistää lapsen pääsemistä hoitoon ja erityisen tuen järjestämistä. Perhehoitajan tulee tehdä yhteistyötä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä asioissa, osallistua perhehoidon neuvotteluihin ja pitää salassa lapsesta ja hänen vanhemmistaan sekä muista tälle läheisistä henkilöistä saamia tietoja.

Lapsen oikeutta hyvään hoitoon ja kasvatukseen tukee se, että perhehoitaja hakee ja ottaa vastaan apua ja tukea tarvittaessa. Perhehoitajalla on velvollisuus tehdä yhteistyötä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa, ja siihen kuuluu myös avoin keskustelu tuen tarpeista. Mikäli perhehoitaja lyö laimin velvollisuuksiaan perhehoitajana, ja sijaisperhe todetaan sen vuoksi sopimattomaksi sijoitetulle lapselle tai lapsen hoito todetaan puutteelliseksi, tulee asiassa pyrkiä saamaan aikaan korjaus. Toimeksiantosopimus voidaan purkaa välittömästi, jos puutetta ei korjata asetetussa määräajassa tai puutetta ei voida korjata ilman kohtuutonta vaivaa tai kohtuullisessa ajassa.

Perhehoitaja on verovelvollinen perhehoidosta saamistaan palkkioista ja kulukorvauksista. Verottajan ohjeet perhehoitajalle löytyvät Verohallinnon internet – sivuilta.

Perhehoitajalla on oikeus vapaaseen, hoitopalkkioon, perhehoidosta aiheutuneiden kustannusten korvaamiseen, hyvinvointi- ja terveystarkastuksiin sekä koulutukseen ja tukeen. Perhehoitajalle on nimettävä jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijä. Toimeksiantosopimuksen allekirjoittamalla osapuolet sitoutuvat sopimuksen sisältämiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

12.1 Muutoksista ilmoittaminen

Perhehoitajan perheen elämässä tapahtuvat muutokset vaikuttavat suoraan sijoitetun lapsen elämään ja näin ollen lapsesta vastuussa olevan sijoittajatahon on välttämätöntä tietää nämä muutoksista. Tiedossa olevista muutostilanteista on hyvä keskustella hyvissä ajoin etukäteen. Sosiaalityöntekijä ja / tai perhehoitajan vastuutyöntekijä voi osallistua muutoksen tuomien asioiden ratkomiseen jo hyvissä ajoin ja vaihtoehtoja on hyvä miettiä yhdessä. Esimerkiksi avioeron sattuessa sijaisperhe ei voi päättää lapsen asumisesta ja yhteydenpidosta itse.

Perhehoitaja on velvollinen ilmoittamaan lapsen sijoittajataholle perhetilanteessa tapahtuvista muutoksista kuten:

- perheeseen sijoitettujen lasten määrässä tapahtuvat muutokset (uusien sijoitusten suunnittelu ja toteuttaminen, sijoitetun lapsen pois sijoittaminen)
- elämäntilanteen muutokset esimerkiksi perhesuhteissa
- perhehoitajalle sattuneet vakavammat tapaturmat ja sairaudet sekä sairaalassa olo, väkivallanteot
- välittömästi tieto sijoitetun lapsen vakavammista sairauksista, tapaturmista, väkivallanteoista ja sairaalassaolosta
- oikeustoimet perhehoitajaa kohtaan, kuten syytteeseen joutuminen
- suunnitellut vapaat ja niiden aikaiset järjestelyt
- ulkomaanmatkat perhehoidossa olevan lapsen kanssa
- muut mahdolliset tärkeät perhehoitotyöhön vaikuttavat seikat.

Perhehoitajan sairastuessa pitkäaikaisesti hänen on otettava yhteyttä lapsen sosiaalityöntekijään, koska hyvinvointialueen velvollisuutena on järjestää tarvittaessa lapsen hoito perhehoitajan työkyvyttömyyden ajaksi. Pyydettyessä perhehoitajan on esitettävä lääkärintodistus työkyvyttömyydestään. Mikäli työkyvyttömyys on pitkäaikainen, ja jonka aikana lapsi ei voi asua sijaisperheessä, voidaan hoitopalkkion ja kulukorvauksen maksaminen keskeyttää lapsen poissaolon ajaksi.

Yhteistyö hyvinvointialueella ja hyvinvointialueiden välillä on tarpeen tilanteessa, jossa sijaisperheen olosuhteissa tapahtuu muutoksia, esimerkiksi kun hoidettavien määrä muuttuu. Perhehoitolain 21 §:n mukainen perhehoitajan ilmoitusvelvollisuus koskee jo tapahtuneista muutoksista ilmoittamista. Hyvänä käytäntönä voidaan pitää, että tiedossa olevista tulevista olennaisista muutoksista informoidaan etukäteen.

12.2 Yhteistyö

Perhehoitaja on velvollinen tekemään yhteistyötä lapsen asioissa. Yhteistyöhön sisältyy yhteistyö lapsen elämänpiirin kuuluvien tahojen kanssa. Lapsen asiakassuunnitelmassa sovitaan yhteistyön tavoista lapsen vanhempien sekä lasten läheisten kanssa. Perhehoitajan tulee tukea lapsen yhteyttä hänelle tärkeisiin ihmisiin. Perhehoitajan tulee myös osaltaan toimia rakentavasti yhteistyöverkostossa.

Toimeksiantosopimuksessa sovitaan perhehoitajan kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Lapsen asiakassuunnitelmassa sovitaan muun muassa siitä, miten lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa toteutetaan. Perhehoitajan

velvollisuus on pyytää tukea yhteistyöhön silloin, kun yhteistyössä on tarkasteltavia asioita tai se ei suju. Perhehoitajan velvollisuus on myös tuoda omat näkökulmansa esille yhteisneuvotteluissa lapsen arjen asiantuntijana.

Perhehoito on suurelta osin omalla persoonalla tehtävää tunnettyötä. Jotta perhehoitajan ja lapsen välinen yhteys, ja sitä kautta vaikuttava perhehoito on mahdollista, tarvitaan yhteistyötä yksityisen ja julkisen, perhehoitajan ja perhehoitoa järjestävän tahon välillä. Tämä perhehoitoon liittyvä erityisyys on huomioitava myös perhehoidon tukityössä siten, että se mahdollistaa yhteistyön rakentamisen käytännössä.

12.3 Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus

Perhehoitajan tulee noudattaa voimassa olevan tietosuojalainsäädännön edellyttämiä menettelytapoja sekä henkilötietojen käsittelyä ja suojaamista koskevia säännöksiä. Lapsen perhehoitoon sijoittanut hyvinvointialue on lasta koskevien henkilötietojen rekisterinpitäjä. Lisäksi perhehoitajaa sitoo asiakirjojen salassapitovelvollisuus ja vaitiolovelvollisuus perhehoidossa saaduista tiedoista. Jo tieto asiakkuudesta on salassa pidettävä tieto. Perhehoitaja ei siis saa ilmaista saamiaan tietoja kenellekään sivulliselle hoidon aikana eikä sen päätyttyä. Häntä sitoo myös hyväksikäyttökielto, joka tarkoittaa sitä, että saatuja tietoja ei saa käyttää salassa omaksi tai toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi.

Salassapitovelvollisuus on huomioitava myös sosiaalisessa mediassa. Lapsen lastensuojelun asiakkuus on arkaluonteinen tieto ja se voidaan joissakin tapauksissa päätellä julkaistavista kuvista. Sen vuoksi tulee pidättäytyä lapsen kuvien julkaisemisesta esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Lasten yhdenvertaisen kohtelun kannalta voi joskus olla perusteltua julkaista kuva esimerkiksi harrastustoiminnassa tai sijaisperheen yhteisissä toiminnoissa, joissa näkyy myös sijoitettu lapsi. Julkaisuun on kuitenkin oltava lapsen, huoltajan sekä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän lupa. Yleensä salassa pidettävistä tiedoista voi antaa sivulliselle tietoa vain asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa nimenomaisella suostumuksella. Jos alaikäinen kykenee ymmärtämään asian merkityksen, suostumus häntä itseään koskevien tietojen luovuttamiseen on pyydettävä häneltä itseltään, muutoin suostumuksen antaa hänen laillinen edustajansa. Huostaanotetun lapsen osalta suostumuksesta on siis neuvoteltava lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja huoltajan kanssa sekä mahdollisesti myös lapsen itsensä kanssa. Salassapito- ja vaitiolovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon rikkominen voi johtaa rikosoikeudelliseen vastuuseen.

Vaitiolovelvollisuuden toteuttaminen

Perhehoitajia sitoo tehtävissään vaitiolovelvollisuus. Sijaisperheen ulkopuolisissa keskusteluissa on syytä olla vaitiolovelvollisuuden johdosta erityisen tarkkana. Sen sijaan perheen sisäisissä keskusteluissa painopiste on lasten yksityisyyden suojaamisen ohella perheen lasten keskinäisen yhteisymmärryksen ja tasa-arvon kokemuksen ylläpitämisessä. Perhehoitajan biologiset ja adoptoidut lapset tai sijoitetut lapset eivät ole toimeksiantosopimuksen osapuolia. Vaitiolovelvollisuus ei siten suoraan koske sijaisperheen lapsia, vaan he saavat puhua omista asioistaan. Sen sijaan lapsille opetetaan ikä- ja kehitystason mukaisella tavalla, mitkä asiat ovat ihmisten yksityisasiota sekä miten ja kenen kanssa ko.

asioista keskustellaan. Myös sosiaalityöntekijä tai perhehoitajan vastuutyöntekijä voi käydä perheen lasten kanssa keskustelua. Pääasiassa kuitenkin vuorovaikutustaitojen opettaminen on perhehoitajan tehtävä, joka toteutuu arjen vuorovaikutustilanteiden yhteydessä.

Asiakirjojen säilyttäminen

Salassapitovelvollisuuteen kuuluu, että salassa pidettävää asiakirjaa, sen kopiota tai tulostetta ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle. Myöskään teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tavalla ei saa antaa niitä sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi. Perhehoitajan tulee säilyttää lasta ja hänen asiaansa koskevat asiakirjat asiakaskohtaisissa kansioissa lukitussa kaapissa ja mahdolliset sähköiset asiakirjat suojatuissa tiedostoissa. Perhehoidon päättyessä asiakirjat palautetaan lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Lapsen ollessa perhehoidossa hänestä kertyy asiakirjoja myös esimerkiksi koulusta ja terveydenhuollosta. Nämä eivät yleensä ole lastensuojelun asiakasasiakirjoja. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävä on arvioida, mitä tietoa perhehoitaja tarvitsee toteuttaakseen hyvää perhehoitoa. Lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä voi pyytää asiakirjat tarpeen mukaan nähtäväkseen ja ottaa tarvittaessa kopion, jos se on tarpeen lapsen hoidon ja perhehoitajan tehtävien toteuttamisen kannalta.

12.4 Perhehoitajan ja hänen perheensä yksityisyyden suoja

Lastensuojelun perhehoito on julkinen hallintotehtävä, joka toteutuu yksityiskodissa. Yksityiselämän suoja koskee kuitenkin myös perhehoitajia ja heidän perheenjäseniään. Ennakkovalmennusraportti tai muu perhehoitajan arviointi saattaa sisältää hyvin yksityiskohtaista tietoa perhehoitajan sekä hänen perheensä henkilöhistoriasta, parisuhteesta, terveys- ja tilustilanteesta ja niin edelleen. Osa edellä mainituista tiedoista ei kuulu henkilöille, joilla on oikeus saada lapsen tiedot luettavakseen (kuten lapsen huoltajat). Lapin hyvinvointialueen sosiaalihuollon asiakasrekistereihin kirjataan sijaisperheestä perheen suostumuksella sopivan, turvallisen perhehoitopaikan löytämiseksi tarpeelliset tiedot. Lapin hyvinvointialue ylläpitää rekisteriä.

Perhehoitajan yksityisyyden suoja on tärkeä myös perhehoidon turvallisuuden kannalta ja se tulee huomioida perhehoidon kaikissa vaiheissa. Perhehoitajaa ja hänen perhettään koskevia asioita ei kirjata lapsen asiakastietoihin. Perhehoitajaa ja hänen perhettään koskevat tiedot on säilytettävä erillään lapsen tiedoista niin sähköisissä kuin muissa rekistereissä ja perhehoitajan kanssa keskustellaan häntä ja hänen perhettään koskevan tiedon antamisesta etukäteen. On kuitenkin väistämätöntä, että lapsen asiakirjoihin joudutaan kirjaamaan myös perhehoitoa koskevia asioita, ja siten myös perhehoitajaa ja sijaisperhettä koskevia seikkoja. Niitä ei tule kuitenkaan kirjata kuin aivan välttämättömiltä osilta.

Tällä hetkellä sijoitetun lapsen huoltajat pääsevät katsomaan halutessaan huollettavanaan olevan lapsen tietoja Omakanta -palvelusta. Jos lapsen tietoihin Kanta -palvelussa kirjataan perhehoitajan ja hänen perheensä asioita, kirjauksissa on noudatettava erityistä varovaisuutta ja harkintaa.

Perhehoitajan ja hänen perheensä yksityisyydensuoja on pidettävä mielessä myös erilaisissa neuvottelutilanteissa ja lausuntoja annettaessa. Perhehoitaja saattaa luottamuksellisesti kertoa viranomaisille perheestään asioita, joita ei ole tarpeen avata muulle verkostolle. Jos esimerkiksi vanhempien informoiminen vaikuttaa tarpeelliselta, siitä informoidaan ensin perhehoitajaa ja perustellaan tarve hänelle. Samalla perhehoitajalle annetaan mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä, miten ja millä sanoilla asia kerrotaan.

12.5 Oikeus saada tietoa

Perhehoitajalla on oikeus saada itseään koskevat asiakirjat tai asiakirjat itseä koskevin osin tiedoksi. Tämä tarkoittaa myös lapsen asiakirjoihin merkittyjä perhehoitajaa tai hänen perheenjäseniään koskevia tietoja. Perhehoitajan ollessa asiaan osallisena hänellä oikeus saada tietoa, joka voi tai on voinut vaikuttaa lapsen lastensuojeluasian käsittelyyn. Perhehoitajalla on oikeus saada hyvinvointialueelta salassapitosäädösten estämättä lapsen hoitamiseksi välttämättömät tiedot.

12.6 Kuuleminen asiaan osallisena

Ennen päätöstä lapsen huostaanotosta, sijaishuollosta tai huostaanoton lopettamisesta 12 vuotta täyttäneelle lapselle, vanhemmalle, huoltajalle ja henkilölle, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on tai on välittömästi ennen asian valmistelua ollut, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Toimeksiantosuhteiselle perhehoitajalle on siis varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen päätöksentekoa silloin, kun lapsen sijaishuoltopaikkaa ollaan muuttamassa tai huostassapitoa lopettamassa, ellei lapsi ole ollut perhehoitajan luona vasta lyhyen aikaa. Perhehoitajalla on myös oikeus hakea muutosta edellä mainituissa asioissa. Perhehoitaja ei voi hakea muutosta yhteydenpidon rajoittamista koskevaan viranhaltijan päätökseen, ellei hän ole lapsen oheishuoltaja. Kuulemisen yhteydessä ja prosessin kuluessa perhehoitajalla on oikeus tietoihin, jotka ovat vaikuttaneet tai voineet vaikuttaa asian ratkaisuun.

12.7 Oikeus vapaaseen

Perhehoitolain mukaan perhehoitajalla on oikeus vapaaseen kuukausittain. Vapaan tarkoituksena on taata perhehoitajalle mahdollisuus irrottautua ympärivuorokautisesti sitovasta tehtävästään ja tukea siten hänen jaksamistaan. Jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu, hyvinvointialueen tulee järjestää perhehoitajalle mahdollisuus vapaaseen, jonka pituus on kaksi vuorokautta kutakin sellaista kalenterikuukautta kohden, jona hän on toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella vähintään 14 vuorokautta perhehoitajana. Hyvinvointialue voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun tilapäisen poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä toimeksiantosopimuksen perhehoitolain 6 §:ssä säädetyt edellytykset täyttävän henkilön kanssa. Lapin hyvinvointialueella perhehoitajan vapaa järjestetään sijaishoitajan avulla, jolloin hoito- ja huolenpitovastuu on perhehoitajan vapaapäivien ajan sijaishoitajalla. Sijaishoitajana voi toimia joko sijaisperheen tai lapsen omasta läheisperheestä oleva henkilö tai toinen sijaisperhe. Lapin hyvinvointialue valmentaa sijaishoitajia ja valmennus perustuu

perhehoitolakiin. Perhehoitajan vapaapäiviksi ei lasketa niitä päiviä, jolloin lapsi on tapaamassa biologisia vanhempiaan tai muita läheisiään.

Perhehoitajalla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa vapaan ajankohtaan. Mikäli perhehoidossa on useampi kuin yksi lapsi, tulee vapaa pyrkiä järjestämään kaikkien perhehoidossa olevien lasten osalta yhtä aikaa. Sijaishoitojärjestelyllä voidaan huolehtia kaikkien sijaisperheessä asuvien lasten hoidosta, mikäli sen katsotaan olevan tarkoituksenmukaista. Tällaisessa tilanteessa hyvinvointialue vastaa palkkion ja kulukorvauksen maksamisesta sijoitettujen lasten osalta. Perhehoidon järjestämisestä vastaavan hyvinvointialueen tulee huolehtia tai tarvittaessa avustaa perhehoidossa olevan henkilön hoidon tarkoituksenmukaisessa järjestämisessä perhehoitajan vapaan aikana. Perhehoitaja voi järjestää vapaansa myös itse tai olla pitämättä vapaitaan, jolloin perhehoitajaa avustetaan rahallisella korvauksella. Lapin hyvinvointialue kerää tiedot pidetyistä ja pitämättömistä vapaista säännöllisin väliajoin korvauksen laskemista varten. Pitämättömistä perhehoitajan vapaista maksetaan korvaus perhehoitajalle.

Perhehoitajan vapaan toteuttamisesta ja korvausten suorittamisesta sovitaan toimeksiantosopimuksessa. Toimeksiantosopimusta tarkistetaan myös vapaan toteuttamistapojen osalta säännöllisesti, koska esimerkiksi lapsen kasvaminen voi aiheuttaa muutostarpeita vapaan järjestämiseen. Perhehoitajan vapaajakson pituudessa tulee huomioida lapsen tarpeet ja lapsen henkilökohtaiset ominaisuudet. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ja perhehoitaja arvioivat asian yhteisessä keskustelussa ja tarvittaessa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä konsultoi lapsen hyvin tuntevaa terveydenhuollon ammattilaista.

Perhehoitajan vapaan järjestämisessä on huomioitava, että vapaan pituutta mitataan laissa vuorokausina, ei päivinä. Perhehoitajan vapaavuorokaudet eivät välttämättä kulu samaa tahtia, kuin sijaishoitopaikan hoitovuorokaudet. Vuorokausien kulumiseen vaikuttaa esimerkiksi sijaishoitopaikan etäisyys sijaisperheen kodista. Jos perhehoitajan vapaa on järjestetty siten, että hän kuljettaa lapsen sijaishoitopaikkaan, perhehoitajan vapaavuorokausi alkaa vasta silloin, kun hän palaa kotiinsa tai kun lapsen hoitoon jättämisestä on kulunut kotiinpaluuseen tarvittava aika. Vapaa päättyy, kun perhehoitaja lähtee kotoaan tai lomanviettopaikasta hakemaan lasta sijaishoitopaikasta. Sijaishoitopaikan hoitovuorokausi alkaa lapsen saapumisesta sijaishoitopaikkaan, ja korvaukseen oikeuttava aika päättyy lapsen lähtiessä sijaishoitopaikasta.

Toimeksiantosuhteinen perhehoitaja ei ole työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1§:ssä tarkoitettussa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen hyvinvointialueeseen. Siten työsuhteisiin liittyvät elementit ja käsitteet kuten lomanmääräytymisvuosi eivät sovellu perhehoitajan vapaan määrittelyyn tai siitä sopimiseen.

12.8 Sosiaali - ja eläketurva

Viranomaisella on ohjaus- ja neuvontavelvollisuus. Erilaisiin etuuksiin liittyvät reunaehdot saattavat muuttua nopeallakin aikataululla, joten hyvinvointialueen kannattaa ensisijaisesti ohjata lasta, vanhempaa ja perhehoitajaa tiedon lähteelle. Ajantasaisia tietoja löytyy esimerkiksi Kelan internet -sivuilta. Eläkkeestä, sairauspäivärahasta, kuntoutustuesta,

työkyvyttömyyseläkkeestä, perhehoitajan vanhempainpäivärahasta, kuntoutus- ja osakuntoutusrahasta, erityishoitorahasta, opintotuesta ja työttömyysturvasta löytyy kattava tietopaketti myös Perhehoitoliiton verkkosivuilta.

13 Perhehoitoa määrittelevät suunnitelmat ja sopimukset

Sopimusten tekemisessä hyvinvointialue varmistaa sen, että sopimukseen kirjataan kaikki perhehoitajan ja hoidettavan hoidon kannalta oleelliset seikat ja että sopimuksen toteutumista seurataan säännöllisesti.

13.1 Toimeksiantosopimus

Toimeksiantosopimus on virallinen, kahden osapuolen välinen asiakirja, jossa perhehoitaja (kahden ennakovalmennetun vanhemman perheessä perhehoitajat) ja sijoittava hyvinvointialue sopivat perhehoitoon liittyvät molemminpuoliset oikeudet ja velvollisuudet. Toimeksiantosopimuksesta säädetään perhehoitolaissa ja sen sisältöön vaikuttavat hyvinvointialueen perhehoidon toimintaohje sekä perhehoitoon tulevan lapsen asiakassuunnitelma. Toimeksiantosopimus tehdään jokaisen perhehoitoon sijoitettavan lapsen osalta erikseen ennen lapsen muuttoja sijaisperheeseen. Ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä perhehoitajaksi aikova henkilö ei vielä ole perhehoitaja. Jos lapsi viettää aikaa tulevan perhehoitajansa luona ennen toimeksiantosopimuksen allekirjoittamista, vierailuihin liittyvistä asioista ja vastuista on tehtävä erillinen sopimus.

Toimeksiantosopimuksella perhehoitajalle annetaan tehtäväksi arjessa tapahtuva tavanomainen hoito, huolenpito ja kasvatusta. Mikäli hyvinvointialue hankkii perhehoidon palveluita ostopalveluna palveluntuottajalta, hankinta / kilpailutus voidaan ulottaa vain palveluntuottajien tarjoamaan palveluun, kuten perhehoidon osapuolten tukeen. Kilpailutus ei siis ulotu perhehoitajiin, jotka ovat toimeksiantosuhteessa hyvinvointialueeseen.

Perhehoitajan ja hyvinvointialueen välisessä toimeksiantosopimuksessa tulee sopia

- perhehoitajalle maksettavan palkkion määrästä ja suorittamisesta;
- perhehoidossa ja hoidon käynnistämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sekä perhehoidossa olevan kalenterikuukausittaisen käyttövarojen maksamisesta;
- perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta;
- hoidon arvioidusta kestosta;
- perhehoitajan oikeudesta vapaaseen, vapaan toteuttamisesta sekä palkkion maksamisesta ja kustannusten korvaamisesta vapaan ajalta;
- hyvinvointi- ja terveystarkastusten järjestämisestä;
- perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta;
- toimeksiantosopimuksen irtisanomisesta;
- tarvittaessa muista sijaisperhettä ja perhehoitoa koskevista seikoista;

- yhteistyöstä hyvinvointialueen ja perhehoitajan kesken.

Hyvä toimeksiantosopimus on täsmällinen. Toimeksiantosopimuksessa tulee välttää tulkinnanvaraisia ilmauksia kuten ”tarvittaessa”, ”tarpeen mukaan” tai ”voidaan”. Ne jättävät helposti avoimeksi muun muassa sen, kenen toimesta ja millä tavalla tilanteet ja tarpeet arvioidaan. Sopimuksen tekeminen edellyttää aina neuvottelua sopijaosapuolten kesken siinä sovittavista asioista. Asioista on keskusteltava ja sovittava hyvissä ajoin ennen lapsen siirtymistä perhehoitajan luokse. Toimeksiantosopimus voidaan tehdä joko toistaiseksi ja määräajaksi voimassa olevana. Määräaikainen sopimus tehdään, kun lapsi sijoitetaan perhehoitoon lyhytaikaisesti. Mikäli perhehoitaja saa perhehoidon palkkioon korotusta vammaistuen maksamisen tai muun erityisen syyn perusteella, tehdään aina määräaikainen sopimus. Toimeksiantosopimusta tarkistetaan hoidon tilanteen muuttuessa ja kun sen tarkistamiseen on muutoin aihetta. Tarve tarkistamiseen syntyy esimerkiksi asiakassuunnitelman muuttuessa tai toisen sopijaosapuolen sitä vaatiessa.

Toimeksiantosopimuksessa voidaan joustavasti ottaa huomioon yksittäiseen perhehoitosuhteeseen liittyviä erityispiirteitä. Hyvinvointialue ei kuitenkaan voi yksipuolisesti määrittellä sopimuksen ehtoja perhehoitolain edellyttämää vähimmäistasoa heikommaksi. Lapsen asiakassuunnitelmaan kirjatut asiat huomioidaan toimeksiantosopimusta laadittaessa ja toimeksiantosopimuksen tarkistamisen tarve todetaan aina uuden asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä. Tarvittaessa toimeksiantosopimus päivitetään vastaamaan asiakassuunnitelmaa.

Toimeksiantosopimuksessa viitataan hyvinvointialueen vahvistettuun toimintaohjeeseen, joka on sopimuksen liitteenä. Toimintaohjetta tarkistettaessa tarkistetaan myös toimeksiantosopimukset tarpeellisilta osin. Toimeksiantosopimusta ei kuitenkaan voida muuttaa yksipuolisesti toisen sopijapuolen toimesta. Toimeksiantosopimus on siten kaikkia osapuolia sitova. Toimeksiantosopimukseen liitetään lisäksi suunnitelma perhehoidon tuesta sekä irtisanomisilmoituspohja.

Toimeksiantosopimuksen allekirjoittavat perhehoitaja/t ja hyvinvointialueen edustaja (viranhaltija). Kahden aikuisen perheessä sen allekirjoittavat molemmat ennakkovalmennuksen käyneet puoliset. Molemmat puoliset ovat perhehoitajia myös silloin, kun perhehoitotoimintaan liittyvät palkkiot ja kulukorvaukset maksetaan vain toiselle puolisolle. Toimeksiantosopimuksen tehnyt perhehoitaja ei ole työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettussa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen hyvinvointialueeseen.

Perhehoitajan ja hyvinvointialueen väliset erimielisyydet toimeksiantosopimuksen sisällöstä käsitellään hallintoriita-asiana ensiasteena hallinto-oikeudessa. Perhehoitaja voi siis tehdä riitaisissa tilanteissa hakemuksen hallinto-oikeudelle. Perhehoitajan on kuitenkin hyvä ensisijaisesti neuvotella lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa mahdollisista epäselvyyksistä ja pyrkiä sitä kautta saamaan ratkaisu asiaan.

Laillisuusvalvojat, kuten aluehallintovirastot ja eduskunnan oikeusasiamies, eivät valvo toimeksiantosopimuksia. On sinänsä mahdollista tehdä muistutus tai kantelu sosiaaliviranomaisen toiminnasta, mutta valvovat viranomaiset eivät ratkaise

toimeksiantosopimukseen liittyvä erimielisyyksiä. Mikäli perhehoitaja on tyytymätön lapsen saamaan kohteluun tai tukeen sosiaalitoimen taholta, hän voi tehdä lapsen puolesta muistutuksen tai kantelun. Hyvinvointialueen nimeämältä sosiaaliamieheltä saa neuvoja ja ohjeita. Yksityisen palveluntuottajan toiminnasta voi myös tehdä kantelun hyvinvointialueelle tai aluehallintovirastoon.

Perhehoitajan sijaisena toimivan toimeksiantosopimus

Hyvinvointialue voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun tilapäisen poissaolon ajaksi tarvittavan sijaishoidon tekemällä perhehoitolain 6 §:ssä säädetyt edellytykset täyttävän henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta perhehoitajan kodissa tai omassa kodissaan. Perhehoitoa voidaan järjestää myös hoidettavan kotona (lapsen ja tämän syntymäperheen kotona tai jälkihuollossa olevan nuoren kotona), ja sijaishuolto voidaan järjestää myös niihin. Sijaishoito voidaan järjestää edellä tarkoitettulla tavalla, jos perhehoitaja suostuu siihen ja järjestely arvioidaan lapsen edun mukaiseksi.

Sijaishoitajan kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovitaan:

- sijaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion määrästä ja suorittamisesta,
- tarvittaessa sijaishoitajalle aiheutuvien kustannusten korvaamisesta,
- toimeksiantosopimuksen voimassaolosta ja
- tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.

Sijaishoitaja ei ole työsuhteessa sopimuksen tehneeseen hyvinvointialueeseen. Sijaishoitajalle järjestettävään koulutukseen ja tukeen sovelletaan perhehoitolain 15 §:ää ja hänen sosiaaliturvaansa 20 §:ää. Sijaishoitajalle toimitetaan hyvän perhehoidon varmistamiseksi tarvittavat lasta koskevat tiedot. Perhehoitolain säädökset huomioidaan myös sijaishoidon aikana.

Toimeksiantosopimuksen irtisanominen

Jos toimeksiantosopimuksessa ei ole toisin sovittu, se voidaan irtisanoa päättymään irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua. Irtisanomisajan laskeminen alkaa tiedoksisaantipäivästä.

Irtisanominen on epäselvyyksien välttämiseksi hyvä tehdä kirjallisena. Toimeksiantosopimuksessa voidaan sopia myös muunlaisesta irtisanomisajasta tai menettelytavasta. Irtisanomisaika on tarkoitettu perhehoitajan turvaksi taloudellisissa muutoksissa ja siksi sen sopimista lyhemmäksi kuin kaksi kuukautta on harkittava tarkoin. Kahta kuukautta pitempikin irtisanomisaika voi olla kohtuullinen esimerkiksi päätoimisen perhehoitajan kohdalla tai silloin, kun perhehoitaja joutuu tekemään taloudellisia ratkaisuja (esimerkiksi palkaton vapaa) perhehoidon alussa huostaanottohakemuksen ollessa vielä hallinto-oikeudessa. Irtisanomisajalta kuuluu maksaa palkkio riippumatta siitä, asuuko lapsi perhehoitajan luona sekä kulukorvaus, jos lapsi asuu perhehoitajan luona.

Toimeksiantosopimuksen purkaminen

Jos sijaisperhe tai siellä annettava hoito todetaan valvonnan yhteydessä sopimattomaksi tai puutteelliseksi, hoidon järjestämisestä vastaavan hyvinvointialueen tulee pyrkiä saamaan aikaan korjaus. Jos puutetta ei korjata asetetussa määräajassa tai jos puutetta ei voida korjata ilman kohtuutonta vaivaa tai kohtuullisessa ajassa, toimeksiantosopimus voidaan purkaa välittömästi.

13.2 Sopimus perhehoidon antamisesta

Hyvinvointialueen ja yksityisen perhehoidon tuottajan välisessä sopimuksessa perhehoidon antamisesta tulee sopia:

- perhehoidosta maksettavasta korvauksesta;
- perhehoidossa olevan kalenterikuukausittaisten käyttövarojen maksamisesta;
- perhehoidossa olevan yksilöllisistä tarpeista johtuvien erityisten kustannusten korvaamisesta;
- hoidon arvioidusta kestosta;
- perhehoitajalle annettavasta valmennuksesta, työnohjauksesta ja koulutuksesta sekä näiden toteuttamisesta;
- sopimuksen irtisanomisesta;
- tarvittaessa muista perhehoitoa koskevista seikoista.

Sopimus ei voi olla ristiriidassa perhehoitajan ja hyvinvointialueen välisen toimeksiantosopimuksen kanssa. Perhehoidosta tehtyä sopimusta tarkistetaan hoidon kestoja tai sisältöä koskevien muutosten vuoksi sekä myös, kun sen tarkistamiseen muutoin on aihetta.

Tarvittaessa yksityinen palveluntuottaja voi palkata työntekijöitä työsuhteeseen ja myös tehdä edelleen sopimuksia palvelun tuottamiseksi. Yksityinen palveluntuottaja ei kuitenkaan voi tehdä perhehoitolain 10 §:n tarkoittamaa toimeksiantosopimusta perhehoitajan kanssa, vaan se on aina tehtävä hyvinvointialueen ja perhehoitajan välillä. Huomioitavaa on, että hyvinvointialue ei voi ulkoistaa sille sopimusosapuolena kuuluvaa harkintavaltaa, kuten hyvinvointi- ja terveystarkastusten sisällöstä ja määrästä päättämistä tai perhehoitajalle kuuluvien palkkioiden tai korvausten määrästä päättämistä. Hyvinvointialue ja palveluntuottaja voivat kuitenkin sopia, että palveluntuottaja vastaa käytännössä toimeksiantosopimuksen velvoitteista koskien palkkion ja kulukorvauksen maksua.

Vaikka yksityinen palveluntuottaja, joka on tehnyt hyvinvointialueen kanssa sopimuksen perhehoidon järjestämisestä, tekee edelleen sopimuksen kolmannen tahon kanssa perhehoidon varsinaisesta toteuttamisesta, koskee perhehoidon toteuttamista edelleen tietyt perhehoitolain säännökset. Näitä ovat esimerkiksi perhehoidon olosuhteita koskeva 5 §, perhehoitajan kelpoisuutta koskeva 6 § sekä hoidettavien määrää koskevat 7 § - 9 §. Sijoituksen tehnyt hyvinvointialue on tällöinkin vastuussa perhehoitolain 23 §:ssä säädetystä perhehoidon toteutumisen valvonnasta. Yksityisten palveluntuottajien valvonnassa säädetään tarkemmin laissa yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011).

Työnantajan velvoitteita sääntelevät työsopimuslaki ja muu työoikeudellinen lainsäädäntö. Lisäksi yksityinen palveluntuottaja vastaa työnantajan velvoitteistaan sekä muista

perhehoitolain mukaisista velvoitteista sen mukaan kuin perhehoitolaissa säädetään ja hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan välisessä sopimuksessa on sovittu. Työntekijän eläketurva järjestetään kuten muutoinakin yksityisellä sosiaalipalvelualalla.

Ammatillista perhehoitoa voidaan toteuttaa suoraan hyvinvointialueen ja ammatillista perhehoitoa tuottavan yksityisen palveluntuottajan välisellä sopimuksella (sopimus perhehoidon järjestämisestä). Hyvinvointialue voi myös tehdä ensin sopimuksen yksityisen sosiaalipalvelun tuottajan kanssa perhehoidon järjestämisestä ja tämän jälkeen kyseinen toimija tekee sopimuksen varsinaisen ammatillista perhehoitoa tuottavan toimijan kanssa.

Muu yksityiskodissa tapahtuva hoito ja kasvatusta

Muuta kodissa tapahtuvaa hoitoa ja kasvatusta ovat yksityiset sijoitukset, joihin saattaa liittyä oheishuoltajuus. Lapsen huoltaja voi sopia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta muun yksityishenkilön, esimerkiksi sukulaisen kanssa ilman sosiaalitoimen myötävaikutusta, jolloin kyse on yksityisestä sijoituksesta. Vaikka sosiaaliviranomaisella on velvollisuus valvoa yksityisiä sijoituksia, kyse on huoltajan päätösvaltaan kuuluvasta asiasta, eikä kyse silloin ole lapsen huostaanottoon tai avohuoltoon liittyvästä sijoituksesta. Huoltajan ja henkilön, joka ottaa vastattavakseen lapsen hoidosta, on kuitenkin viipymättä ilmoitettava asiasta sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle.

Sosiaalitoimen on selvitettävä, sopiiko yksityiskoti olosuhteiltaan lapsen hoitoon ja kasvatukseen, kykeneekö lapsen luokseen ottanut henkilö huolehtimaan lapsesta ja onko sijoitus lapsen edun mukainen. Sosiaalitoimen on myös selvitettävä lapsen hoitoonsa ottaneelle henkilölle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa. Sosiaalitoimen on myös seurattava, onko sijoituksen jatkumiselle edellytyksiä ja mitkä tukitoimet ovat tarpeen lapsen edun toteutumiseksi. Hyvinvointialue on velvollinen pitämään rekisteriä yksityisesti sijoitetuista lapsista.

Lapsen vanhemmat voivat sopia siitä, että lapsen huolto uskotaan vanhempien tai toisen vanhemman ohella muulle henkilölle, jolloin on kyse oheishuoltajuudesta. Yleiseen tuomioistuimeen voidaan myös tehdä hakemus siitä, että lapsen huolto uskotaan vanhempien tai vanhemman ohella yhdelle tai useammalle henkilölle, joka on antanut tähän suostumuksensa. Lapsen kannalta erittäin painavasta syystä tuomioistuin voi määrätä, että lapsen huolto uskotaan vanhemman tai vanhempien sijasta yhdelle tai useammalle henkilölle.

14 Perhehoidon maksut, palkkiot ja korvaukset

14.1 Asiakasmaksu

Lastensuojelulain nojalla sijaishuoltona tai jälkihuoltona lapselle annetusta perhehoidosta aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi voidaan periä vanhemmilta maksu, joka saa määrältään olla enintään lapsen elatusavun suuruinen. Perimisen tulee kuitenkin olla perusteltua huomioiden vanhempien toimeentulon edellytykset ja huollolliset näkökohdat. Hyvinvointialue voi periä ja nostaa lapselle perhehoidon ajalta tulevat elatusavut perhehoidosta

aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi. Lastensuojelun perhehoidosta aiheutuneiden kustannusten korvaamiseksi hyvinvointialue voi periä kohtuulliseksi katsottavan maksun myös muista lapsen tuloista, korvauksista ja saamisista, joita ovat lapsen eläkkeet, elinkorot, elatusavut, avustukset tai muut jatkuvat taikka kertakaikkiset tulot, korvaukset tai saamiset.

Asiakasmaksun periminen lapselta voi saattaa sijaisperheessä elävän lapsen eriarvoiseen asemaan muihin samassa perheessä asuviin lapsiin nähden. Asiakasmaksun periminen voi myös asettaa sijoitetut lapset ryhmänä eriarvoiseen asemaan suhteessa niihin suomalaisiin lapsiin, joita ei ole sijoitettu. Siksi asiakasmaksun perimistä sijoitetulta lapselta tai nuorelta esimerkiksi hänen palkkatulostaan tulee harkita erittäin tarkasti.

14.2 Käynnistämiskorvaus

Perhehoitajalle maksetaan hoidon käynnistämisestä aiheutuvista tarpeellisista kustannuksista korvaus (käynnistämiskorvaus), jonka suuruus on perhehoidossa olevaa lasta kohti enintään 3106,53 euroa vuonna 2022. Käynnistämiskorvauksen määrä arvioidaan tapauskohtaisesti sijoituksen alkaessa tosiasiallisiin käynnistämiskustannuksiin perustuen. Käynnistämiskorvaus kattaa esimerkiksi huonekaluhankinnat ja lasten hoidossa tarvittavat tarvikkeet. Korvaus kattaa myös apuvälineet ja asunnon pienet muutostyöt, joita ei muuta kautta korvata. Käynnistämiskorvauksella ei voi hankkia perhehoitajan kotiin huonekaluja tai kodinkoneita. Käynnistämiskorvauksella katettavista hankinnoista tulee sopia etukäteen perhehoitajan vastuutyöntekijän kanssa. Hankintoihin voidaan antaa maksusitoumus tai ne voidaan korvata perhehoitajalle jälkikäteen kuittia vastaan. Käynnistämiskorvausta voidaan käyttää enintään vuoden ajan sijoituksen alkamisesta, mutta määräajasta voidaan poiketa joissakin tilanteissa kuten huostaanotto-prosessin viivästyttäessä lapsen tilanteen vakiintumista.

Käynnistämiskorvauksella hankittu irtaimisto on ensisijaisesti lapsen omaisuutta. Mikäli lapsen sijoitus sijaisperheessä päättyy vuoden kuluessa sopimuksen alkamisesta, tulee lapsen saada mukaansa hänelle hankittu irtaimisto. Mikäli mukaan antaminen ei ole mahdollista, tulee perhehoitajan palauttaa 50 % irtaimiston hankintahinnoista sosiaalitoimelle.

14.3 Hoitopalkkio

Perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkiota perhehoidossa olevaa lasta kohti kalenterikuukaudessa vähintään 847,24 euroa vuonna 2022. Hoitopalkkio on korvausta perhehoitajalle sijoitetun lapsen hoitamisesta. Hoitopalkkio ei ole palkkaa, vaan se on työkorvausta. Palkkion vähimmäistaso on määritelty laissa sen suuruiseksi, että perhehoitajalle kertyy sen perusteella muun muassa eläkettä. Toimeksiantosuhteisena perhehoitajana toimimista verotetaan tuloverolain mukaisena tulonhankkimistoimintana tai elinkeinotulon verottamisesta annetun lain mukaisena elinkeinotoimintana.

Hoitopalkkion määrän tulee vastata lapsen hoidettavuutta ja sitä arvioidessa tulee ottaa huomioon toiminnan luonne. Hoidettavuudella viitataan lapsen toimintakyvyn, hoidon sitovuuden ja yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen. Lisäksi huomioidaan se, edellyttääkö lapsen hoito perhehoitajalta erityistä valmiutta, kokemusta, asiantuntemusta tai koulutusta. Hoidon ja huolenpidon tarvetta verrataan saman ikäisen terveen lapsen tai nuoren hoivan,

huolenpidon, ohjauksen ja valvonnan tarpeisiin. Rasittavuudella ja sitovuudella tarkoitetaan niitä konkreettisia toimenpiteitä sekä ylimääräistä työtä ja vaivaa, joita sairaan tai vammaisen lapsen hoidosta ja huolenpidosta aiheutuu. Palkkion määrää tarkistetaan, mikäli lapsen hoidettavuus ja sitovuus sijoituksen aikana muuttuu. Riittävän suuruisella hoitopalkkiolla voidaan mahdollistaa perhehoitajan ryhtyminen päätoimiseksi perhehoitajaksi. Hoitopalkkion suuruudella voidaan vaikuttaa myös siihen, että hoitotarpeen edellyttäessä sijaisperheessä on mahdollista hoitaa vain yhtä lasta tai pienempää lapsiryhmää.

Periaatteita hoitopalkkioiden määrittelyssä:

- Perhehoitajien tuen tarpeisiin ei ensisijaisesti vastata ylimääräisellä rahallisella korvauksella vaan tarkoituksenmukaisella ja riittävän vankalla ohjauksella, tuella ja palveluilla.
- Perhehoitajan toimintaedellytykset tulee mahdollistaa ja toimeentulo varmistaa myös erityisen sitovan lapsen hoidossa. Tämä mahdollistetaan riittävän suuruisella hoitopalkkiolla.
- Hoitopalkkion tulee olla sen suuruinen, että se houkuttelee perhehoitajiksi soveltuvia henkilöitä ryhtymään perhehoitajiksi.
- Yhteinen arviointi ja sopiminen palkkion määrästä minimin ylittävältä osalta toteutetaan hyvinvointialueen edustajan ja perhehoitajan välisessä vuoropuhelussa. Lähtökohtina palkkion määrän arvioon toimivat lapsen hoidon sitovuus ja vaativuus sekä perhehoitajan kokonaistilanne.
- Riittävän suuri palkkio maksetaan vaativasta ja sitovasta lapsen hoidosta mahdollistaen taloudellisesti sen, että lapsi voi olla ainut hoidettava lapsi perheessä, mikäli se on hänen etunsa mukaista.

Perhehoitaja on aina velvollinen ilmoittamaan lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai perhehoidon vastuutyöntekijälle, mikäli perhehoitajan olosuhteissa esimerkiksi työhön palaamisessa tapahtuu muutoksia aikaisemmin sovittuun. Perhehoidon palkkio tarkistetaan ja arvioidaan asiakassuunnitelman yhteydessä. Korotukset palkkioon myönnetään aina määrääjäksi ja korotuksen vahvistaa johtava sosiaalityöntekijä.

Perhehoitajan tulee ilmoittaa lapsen vammaistuen hakemisesta, myöntämisestä ja päättymisestä vastuutyöntekijälle. Perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkion korotusta lapsesta, jolle on myönnetty alle 16-vuotiaan vammaistuki vastaavaksi ajanjaksoksi kuin vammaistuki on myönnetty. Mikäli vammaistukea myönnetään takautuvasti, voidaan tarvittaessa myös hoitopalkkion korotus myöntää takautuvasti. Vammaistuen päättyessä hoitopalkkion korotuksen maksaminen päättyy. Mikäli korotusta on maksettu aiheettomasti, voidaan liikaa maksettu osuus periä perhehoitajalta takaisin.

Hoitopalkkiota ei makseta lainkaan sellaiselle perhehoitajalle, joka on kieltäytynyt vastaanottamasta palkkiota, eikä henkilölle joka hoitaa omaa lastaan.

Perhehoitajalle maksetaan perhehoidossa olevan lapsen hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista todellisten kustannusten mukainen korvaus (kulukorvaus), kuitenkin vähintään 437,44 euroa (vuonna 2022) perhehoidossa olevaa lasta kohti kalenterikuukaudessa, jollei toimeksiantosopimuksessa ole toisin sovittu.

Kulukorvauksella katetaan sijoitetun lapsen hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvia kustannuksia kuten ravinto, asumiskustannukset, harrastusmenot, terveydenhuollon kulut ja muut jatkuvat tavanomaiset menot. Lisäksi kulukorvaus sisältää lapselle tai nuorelle hänen omaan käyttöönsä annettavat käyttövarat.

Periaatteita kulukorvauksen määrittelyssä:

- Kulukorvauksen määrän tulee olla sellainen, että perhehoidossa olevan lapsen tai nuoren tasavertainen asema sijaisperheessä ja lähiyhteisössä toteutuu.
- Koska lapsen kulutus kasvaa hänen kasvaessaan, kulukorvaus porrastetaan lapsen iän ja kulutustason mukaisesti.

Kulukorvauksena ei makseta eivätkä siihen kuulu hyvinvointialueella erikseen kustannettavat palvelut (esimerkiksi päivähoito, iltapäiväkerhot tms.), jotka hoidetaan ensisijaisesti myöntämällä maksuvapautus palveluista. Hyvinvointialue pyytää lapsen kotikunnasta maksuvapautuksen tai kotikunta antaa maksusitoumuksen.

Kulukorvaus ei aina kata kaikkia lapsen hoidosta aiheutuvia kuluja, vaikka näin kuuluisi lain mukaan olla. Perhehoitolain mukaan kulukorvauksen lisäksi maksetaan erikseen yksilöllisistä tarpeista johtuvat terapian ja terveydenhuollon sekä alle 21-vuotiaan lapsen tai nuoren opinnoista aiheutuvat erityiset kustannukset, joita muun lainsäädännön nojalla ei korvata. Näiden lisäksi voidaan korvata lomanvietosta johtuvat ja erityisen harrastuksen tai harrastusvälineiden aiheuttamat ja muut jatkuvaluonteiset tai kertakaikkiset erityiset kustannukset. Perhehoitaja voi myös hakea verottajalta vähennystä todellisten kulujen perusteella.

14.5 Erikseen korvattavat kustannukset

Kaikista erikseen korvattavista hankinnoista tai kuluista tulee aina sopia etukäteen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai sijaisperheelle nimetyn vastuutyöntekijän kanssa. Sovitut hankinnat korvataan jälkikäteen kuitteja vastaan tai niihin myönnetään etukäteen maksusitoumus.

Harrastuksiin myönnetään vuosittain korkeintaan 500 euroa selvitysten perusteella. Summa pitää sisällään harrastusmatkoihin liittyvät erityiset menot. Tavanomaiset harrastuksiin liittyvät kustannukset katetaan kulukorvauksella. Erityisillä perusteilla poikkeuksellisen kallista harrastusta voidaan tukea sosiaalityöntekijän harkinnan mukaan. Tällaisia erityisiä perusteita voivat olla harrastuksen terapeuttinen merkitys, lapsen poikkeuksellinen kiinnostus ja omistautuneisuus tiettyä harrastusta kohtaan, pitkäjänteinen harrastuneisuus tai lapsen erityinen menestyminen tietyssä harrastuksessa. Kun harrastuksen arvioidaan olevan lapsen kasvun, kehityksen ja sosiaalisten suhteiden kannalta välttämätön tai kyse on pitkäaikaisesta harrastuksesta, voi sosiaalityöntekijä harkita summan ylittämistä. Harrastuksista tulee sopia

lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa etukäteen (esimerkiksi asiakassuunnitelmanneuvottelussa) ja kuitti harrastusmaksujen suorittamisesta tulee esittää lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Polkupyörän ja kypärän hankintaan myönnetään alle kouluikäiselle lapselle enintään 200 euroa ja kouluikäiselle lapselle enintään 400 euroa. Polkupyörä ja kypärä voidaan korvata kolmen vuoden välein.

Koululiikunnassa ja esiopetuksessa tarvittaviin urheiluvälineisiin myönnetään tukea alle kouluikäiselle lapselle enintään 100 euroa ja kouluikäiselle lapselle enintään 200 euroa lukuvuodessa.

Puhelimen hankintaa tuetaan kouluikäiselle lapselle enintään 200 euroa kahden vuoden välein.

Silmälasien ja piilolinssien hankinnasta aiheutuneet kustannukset voidaan ottaa erikseen huomioon, mikäli lapsi ei saa maksusitoumusta erikoissairaanhoidosta. Sosiaalityöntekijä tekee maksusitoumuksen kohtuuhintaisiin kehyksiin ja linssihin erittelyn ja kustannusarvion perusteella. Aurinkolasit eivät kuulu erikseen korvattaviin kustannuksiin.

Perhehoidossa olevan lapsen yksilöllisistä tarpeista johtuvan *terapian ja terveydenhuollon* kustannuksia voidaan korvata voimassa olevan kuntoutussuunnitelman tai muun terveydenhuollon suunnitelman mukaan, mikäli niitä ei korvata muuten. *Terapiamatkoista* korvataan omavastuuosuus. Erikoissairaanhoidon maksut kuten *poliklinikka- tai lääkärinlausuntomaksut* korvataan erikseen.

Pitkäaikaisen sairauden hoidosta johtuva *reseptilääkitys* korvataan erikseen. Sosiaalityöntekijä voi laatia maksusitoumuksen apteekkiin tai kulut voidaan korvata kuitteja vastaan jälkikäteen. Käsikauppalääkkeet ja vitamiinit kuuluvat kulukorvauksella katettaviin kustannuksiin.

Lomanvietosta aiheutuvia kustannuksia voidaan korvata enintään 300 euroa vuodessa. Lapsen lomaa voidaan tukea tilanteissa, joissa sijaisperhe matkustaa lapsen kanssa. Lomakorvausta ei voi käyttää ravintomenoihin lomamatkan aikana, koska perhehoitajalle maksetaan kyseiseltä ajalta myös kulukorvausta. Korvattavalla summalla voidaan tehdä useampia matkoja vuoden aikana, joten yhden matkan ei tarvitse kustantaa koko määrää. Perhehoitajan tulee esittää lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle kuitit yhden kuukauden kuluessa toteutuneista lomamatkoista.

Lapsen passin hankinnasta aiheutuvat kustannukset korvataan erikseen. Passin hankintaan ja ulkomaan matkaan tarvitaan lupa tai lausunto lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä tai huoltajalta, mikäli lapsi on sijoitettu perhehoitoon lastensuojelun avohuollon tukitoimena.

Lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden lapselle läheisten henkilöiden *tapaamisista aiheutuvat* kustannukset korvataan asiakassuunnitelman mukaisesti edullisimman julkisen kulkuneuvon mukaisesti tai 0,30€/km (v.2022) henkilöautolla kuljettaessa. *Asiakassuunnitelmanneuvotteluihin* osallistumisesta korvataan perhehoitajalle oman auton käytöstä aiheutuvat kulut kulloinkin voimassa olevan Kelan kilometrikorvauksen mukaisesti.

Perhehoitajan tulee laskuttaa kilometrikorvaukset kuukausittain seuraavan kuukauden 5. päivään mennessä.

Nuoren valmistumista lukiosta tai ammatillisesta koulutuksesta voidaan muistaa enintään 50 euroa maksavalla rahalahjalla.

Lisäksi voidaan huomioida kohtuullisissa määrin (enintään 300 euroa) valmistujais- tai

rippijuhlien järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia (esimerkiksi kahvitilaisuus, tilavuokra, nuoren juhlavaatteet).

Mopo- tai ajokorttia ei korvata nuorelle erikseen.

Tietokoneen hankintaan liittyviä kustannuksia voidaan korvata enintään 300 euroa erityisestä perustellusta syystä (esimerkiksi opiskelu).

14.6 Kelan etuudet

Pitkäaikaisissa sijoituksissa lapsilisä maksetaan perhehoitajalle. Perhehoitajan tulee hakea etuutta Kelasta ja lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä puoltaa hakemusta tarvittaessa.

Muut lapsen etuudet peritään Lapin hyvinvointialueelle hoidon korvaukseksi. Perityt etuudet kerryttävät sijoitetun lapsen itsenäistymisvaroja. Perhehoidon palkkiota korotetaan myönnetyn vammaistuen perusteella korvaamaan perhehoitajalle lapsen hoidon vaatavuutta ja rasittavuutta. Vammaistuen myöntämisen perusteella olevan sairauden aiheuttamat kulut korvataan erikseen, mikäli niitä ei korvata muun lainsäädännön nojalla.

Terveystenhoitoon ja Kelan kustantaman terapian liittyvien matkojen osalta perhehoitaja hakee ensisijaisesti matkakorvausta Kelasta. Perhehoitaja voi laskuttaa Lapin hyvinvointialueelta omavastuusuuden matkoista.

14.7 Vakuutukset

Toimeksiantosopimuksen tehneen hyvinvointialueen on perhehoitolain 20 §:n mukaan vakuutettava perhehoitaja työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 3 §:n 1 momentin mukaisella vakuutuksella. Vakuutus on voimassa perhehoitajan hoitaessa perhehoitotehtävänsä. Perhehoitajan vapaa-ajalla esimerkiksi kuntosalilla tai hiihtolenkillä sattuneet vahingot eivät kuulu tämän vakuutuksen piiriin. Työtapaturma- ja ammattitautilain mukaiset korvaukset koskevat sairaanhoitoa (lääkärin antama tai määräämä hoito, lääke-, proteesi-, ja apuvälinekulut sekä erityisessä laitoksessa annettava pysyvä hoito), päivärahaa, tapaturmaeläkettä, kuntoutusta ja kuntoutusrahaa, haittarahaa, erilaisia lisiä, kuten hoitotuki ja vaatelisiä, perhe-eläkettä sekä hautausapua.

Lapin hyvinvointialueella sijoitetut lapset on tapaturmavakuutettu. Hyvinvointialueella ei ole lakisääteistä velvollisuutta ottaa vakuutusta perhehoidossa olevan asiakkaan aiheuttamiin vahinkoihin. Mahdollinen vahingon korvaaminen on siten vahingon tekijän ja vahingon kärsijän välinen asia. Pienten vahinkojen osalta voidaan esimerkiksi sopia, että lapsi

työsuorituksellaan korvaa vahingon, jos tätä voidaan kasvatuksellisessa mielessä pitää kohtuullisena. Käyttövaroja ei saa pidättää ilman, että tästä on sovittu lapsen, huoltajan ja sosiaalityöntekijän kanssa. Asiaa voidaan selvittää ja auttaa vahingon sovittamisessa yhdessä perhehoidon vastuutyöntekijän ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Perhehoitajan on hyvä hankkia laaja kotivakuutus ja selvittää omasta vakuutusyhtiöstään, miten kotivakuutus kattaa sijoitetun lapsen aiheuttamat vahingot.

Liite 1 Lastensuojelun perhehoidon palkkiot ja kulukorvaukset

Lapin hyvinvointialueella maksetaan hoitopalkkiota vuonna 2023 seuraavasti:

Jatkuva perhehoito	1211,92 € /kk	Perushoitopalkkio 0-18 v
Vaativa perhehoito	1407,13 € /kk	Vaativan perhehoidon palkkio: Lapsella on jokin diagnoosi ja hän tarvitsee erityisen vaativaa, sitovaa ympärivuorokautista huolenpitoa ja avustamista erityisyytensä vuoksi. Perhehoitajalla on valmiudet vastata lapsen tarpeisiin ja he ovat PRIDE - valmennettuja.
Erittäin vaativa perhehoito	1817,04 € /kk	Päätömiselle perhehoitajalle 0-9 kk ikäisestä vauvasta ns. vanhempainrahakausi. TAI Hoidettava henkilö on vaikeavammainen ja / tai muuten sairautensa vuoksi runsaasti hoitoa tarvitseva. Lapsella on vaikeahoitoisuudestaan useita asiantuntijalausuntoja ja diagnoosi tai diagnooseja JA Sijoituksen alussa tehdyn asiakassuunnitelman mukaisesti toinen sijaisvanhemmista jää pois ansiotyöstään hoitamaan lasta kotiin. Lapsi ei ole päivähoidossa. Korvausta voi saada vain yhdestä lapsesta kerrallaan. Toimeksiantosopimus tehdään määräaikaisena.
Yli 18-vuotias perhehoidossa	847,24 € /kk	18-24 -vuotias jälkihuoltonuori, joka asuu tuen tarpeen vuoksi perhehoidossa.
Osa-aikainen perhehoito	363,58 € /kk (30% jatkuvan perhehoidon palkkiosta)	Nuori asuu viikot toisella paikkakunnalla ja käy viikonloppuisin sijaisperheessä. Vastuu nuoresta on edelleen sijaisperheellä. TAI

		Lapsi on pois sijaisperheestä sovitusti yli 2kk, kolmannelta kuukaudesta alkaen maksetaan osa-aikainen hoitopalkkio.
Erytishoitopalkkiolisä	242,38 € /kk (20% korotus jatkuvan perhehoidon palkkioon)	Lapselle on myönnetty alin vammaistuki. Erytishoitopalkkiolisä maksetaan hoitopalkkion lisäksi siitä alkaen, kun vammaistuki on myönnetty siihen asti kuin se on myönnetty. Toimeksiantosopimus tehdään tämän vuoksi määräaikaisena.
Erytishoitopalkkiolisä II	424,16 € /kk (35% korotus jatkuvan perhehoidon palkkioon)	Lapselle on myönnetty korotettu vammaistuki. Erytishoitopalkkiolisä maksetaan hoitopalkkion lisäksi siitä alkaen, kun vammaistuki on myönnetty siihen asti kuin se on myönnetty. Toimeksiantosopimus tehdään tämän vuoksi määräaikaisena.
Erytishoitopalkkiolisä III	605,97 € /kk (50% korotus jatkuvan perhehoidon palkkioon)	Lapselle on myönnetty ylin vammaistuki. Erytishoitopalkkiolisä maksetaan hoitopalkkion lisäksi siitä alkaen, kun vammaistuki on myönnetty siihen asti kuin se on myönnetty. Toimeksiantosopimus tehdään tämän vuoksi määräaikaisena.
Sosiaalityöntekijän arvioon perustuva hoitopalkkiolisä	242,38 € /kk (20% korotus jatkuvan perhehoidon palkkioon)	Maksetaan hoitopalkkion lisäksi. Perhehoitajalle ei makseta erityishoitopalkkiolisää, mutta lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhdessä johtavan viranhaltijan kanssa arvioi lapsen hoidon ja kasvatuksen haasteelliseksi. Toimeksiantosopimus tehdään määräaikaisena. Hoitopalkkiolisää voi saada enintään vuoden ajan.
Kriisiperhehoito	60,56 € /vrk	Sijaisperheellä on valmius ottaa lapsi vastaan lyhyellä varoitusaajalla kiireellisen sijoituksen ajaksi enintään 30 vrk. Tämän jälkeen perhehoitajalle maksetaan perushoitopalkkio.
Perhehoitajan vapaiden sijainen	51,23 € /vrk	Maksetaan niiltä päiviltä, kun sijainen hoitaa lapsia.

Kulukorvaukset:

0-12 -vuotias	635,04 €/kk
13-17 -vuotias	750,49 €/kk
Jälkihuoltonuori 18-24 -vuotias perhehoidossa	437,44€ /kk
Osa-aikainen perhehoito; lapsi / nuori käy vain viikonloppuisin ja lomilla sijaisperheessä	174,91 €/kk
Kriisiperhehoito /perhehoitajan vapaiden korvaus pitämättömistä vapaapäivistä (2 /kk)	29,14 €/vrk

Liite 2 Vammaispalvelun perhehoidon hoitopalkkiot

Vammaispalvelun perhehoidon hoitopalkkiot 1.1.2022 alkaen (indeksikorotuksen mukaisesti +2,46%):

Vuosittaiset indeksikorotukset tehdään aina 1.1.alkaen Sosiaali- ja terveysministeriön ohjeistuksen mukaan.

Korvausmuoto	Jatkuva perhehoito €/kk	Tilapäinen perhehoito €/vrk	Osavuoro-kautinen perhehoito €/vrk	Kriteerit
Jatkuva perhehoito	1211,92	82,13	41,06	Vammaisella henkilöllä ei ole vaativia perussairauksia, rajoitteita tai psyyken/käytösongelmia. Henkilö on ohjausta ja tukea tarvitseva, suhteellisen omatoiminen. Perhehoitaja on koulutettu.
Jatkuva vaativa perhehoito	1 407,13	96,17	48,08	Vammainen henkilö tarvitsee ohjausta ja apua joissakin päivittäisissä toimissa. Henkilö tarvitsee jonkin verran valvontaa. Henkilöllä on hoitoa vaativia sairauksia. Perhehoitaja on PRIDE-koulutettu
Jatkuva erittäin vaativa perhehoito	1817,04	123,18	61,60	Vammaisella henkilöllä on vaikeita lisäsairauksia, rajoitteita ja ja/tai psyykeongelmia. Henkilöllä on haasteellista käyttäytymistä ja vaatii jatkuvaa valvontaa. Vaatii perhehoitajalta erityisosaamista. Vaatii

				intensiivistä, päivittäistä kuntouttavaa työtä. Henkilö on vaikeasti liikunta- ja monivammainen. Jatkuvassa erittäin vaativassa perhehoidossa asiakkaasta johtuvasta syystä perhehoitaja tekee päätoimisesti perhehoitajan työtä
Erityishoitopalkkio - lisä I	242,38 (20 % korotus jatkuvan perhehoidon hoitopalkkioon)			Vammaiselle henkilölle on myönnetty perusvammainen tuki/perushoitotuki/kuntoutusraha. Lisä on voimassa siitä lähtien ja siihen saakka kunnes etuus on voimassa.
Erityishoitopalkkio - lisä II	424,16 (35 % korotus jatkuvan perhehoidon hoitopalkkioon)			Vammaiselle henkilölle on myönnetty korotettu vammaistuki/korotettu hoitotuki/kuntoutusraha. Lisä on voimassa siitä lähtien ja siihen saakka kunnes etuus on voimassa.
Erityishoitopalkkio - lisä III	605,97 (50 % korotus jatkuvan perhehoidon hoitopalkkioon)			Vammaiselle henkilölle on myönnetty ylin vammaistuki/ylin hoitotuki/kuntoutusraha. Lisä on voimassa siitä lähtien ja siihen saakka kunnes etuus on voimassa.
Sosiaalityöntekijöiden arvioon perustuva hoitopalkkiolisä	242,38 (20 % korotus jatkuvan perhehoidon hoitopalkkioon)			Maksetaan hoitopalkkion lisäksi. Perhehoitaja ei saa erityishoitopalkkiolisää ja vammaispalvelun johtava sosiaalityöntekijä ja sosiaalityöntekijä arvioivat vammaisen henkilön hoidon haasteelliseksi ja lähiverkoston kanssa tehdyn yhteistyön erityisen haastavaksi. Lisä maksetaan määräaikaisena.

Palkkioluokittelu perustuu kunkin hoidossa olevan asiakkaan hoitoon käytettävään aikaan ja hoidon vaativuuteen. Asiakkaan toimintakykyä ja hoidon vaativuutta arvioidaan yksilöllisesti asiakkaan päivittäisen ohjauksen, valvonnan ja avun tarpeen mukaan. Arvioinnista vastaa asiakkaan asioista vastaava työntekijä yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi huomioidaan edellyttääkö perhehoito perhehoitajalta erityisiä valmiuksia, kokemusta, asiantuntemusta tai ammatillista koulutusta.